

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Finansiärer ur ett hållbarhetsperspektiv

*En aktörsstudie av Europeiska Investeringsbanken, Nordiska
Investeringsbanken och Svensk Exportkredit*

Mälardalens Högskola
Akademin för hållbar samhälls-
och teknikutveckling
P.O. Box 833
721 23 Västerås

Författare: Jessica Andersson
Oskar Westman

Handledare: Birgitta Schwartz

Kandidatuppsats i företagsekonomi
med inriktning mot ekologisk ekonomi
2009-05-22

Sammanfattning

Datum: 2009-06-10

Nivå: Kandidatuppsats i företagsekonomi med inriktning mot Ekologisk Ekonomi, 15 högskolepoäng

Författare: Jessica Andersson Oskar Westman
Rotbrunna Solgläntan Kaserngatan 16b
745 96 Enköping 723 47 Västerås
E-post Jan06012@student.mdh.se E-post Own06001@student.mdh.se

Handledare: Birgitta Schwartz, Ekon. dr

Titel: Finansiärer ur ett hållbarhetsperspektiv – En aktörsstudie av Europeiska Investeringsbanken, Nordiska Investeringsbanken och Svensk Exportkredit

Problem: Idag används fossila bränslen i hög utsträckning inom energisektorn och en omställning mot förnyelsebar energi är nödvändig. Stora infrastrukturprojekt som fjärrvärme är mycket kostsamma och kan sällan finansieras av företagen själva utan kräver hjälp av externa finansiärer.

Syfte: Syftet med denna studie är att genom en aktörsstudie av tre potentiella finansiärer, Svensk Exportkredit, Nordiska Investeringsbanken och Europeiska Investeringsbanken, kartlägga vilka intressen och varför eventuella hållbarhetsaspekter ligger till grund för finansieringen av ett fjärrvärmeprojekt i Polen. Kartläggningen av aktörerna ska fungera som underlag för att ge Rindi Energi AB en ökad förståelse av nuvarande samt blivande finansiärer.

Metod: Vi har använt oss av en kvalitativ metod för att göra en aktörsstudie av tre finansiärer. Vi har genomfört litteraturstudier och tre intervjuer, en genom e-post, en via telefon och en personlig intervju.

Resultat: Studien visar att det är politiska, ekonomiska och miljömässiga intressen som ligger till grund för aktörernas beslut om investering. Hållbarhetsaspekterna i ett projekt är av stor betydelse för aktörerna eftersom förnyelsebar energi är ett prioriterat område idag. Det finns också en utvecklad struktur för att förmedla lån till små och medelstora företag.

Abstract

Today a major part of the energy produced stems from fossil fuels, finite resources, and a change towards an energy sector based on renewable energy is necessary. Sweden is one of the leading countries with regards to investments in renewable energy but most other countries have a long way to go. This makes it interesting in developing renewable energy projects in new markets in countries like Poland where still a lot of fossil fuel is used. Large infrastructure development projects are very costly and therefore external investors need to be involved. The investors play an important role in changing the usage of fossil fuels towards renewable energy sources. This thesis includes a study of three investment companies, the European Investment Bank, the Nordic Investment Bank and Swedish Export Credit and their motives to finance district heating based on renewable energy. How do the investors value environmental and sustainability aspects in a project and how do the values differ? We made qualitative interviews and then we analyzed our material out of theoretical framework based on institutional theory. The material was also analyzed through an ecological economics perspective, which is the author's academic background. The result of the study shows that the investors' interest in a project depends on political, economical and environmental aspects. Sustainability aspects proved to be of major importance for the potential investors since the usage of renewable energy fast is becoming a global priority.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till följande personer som på olika sätt bidragit till vår uppsats: Vår handledare Birgitta Schwartz, Eddie Johansson vår uppdragsgivare och inspiratör, våra opponenter för goda råd och Camilla Stengård för hennes kloka ord. Slutligen Erik Gällstad, Dennis Hamro-Drotz och Michael Käbin för att de tog sig tid att svara på våra frågor. Sist men inte minst våra familjer som tålmodigt korrekturläst uppsatsen.

Jessica Andersson

Oskar Westman

Västerås 22 Maj 2009

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Problemformulering	3
1.3 Syfte	3
1.4 Avgränsning	3
1.5 Målgrupp	3
1.6 Disposition	4
2. Metod	5
2.1 Vetenskapsteoriskt förhållningssätt.....	5
2.2 Förklaringsansats.....	7
2.3 Kvalitativ respektive kvantitativ metod	7
2.4 Val av metod	8
2.5 Arbetsmetodik	8
2.6 Metod- och källkritik.....	11
3. Teori	13
3.1 Hållbar utveckling	13
3.2 Ekologisk Ekonomi	15
3.2.1 Aktörssynsätt – Politisk Ekonomisk Organisation.....	18
3.3 Institutionell teori	19
3.3.1 Standardisering och legitimitet.....	19
3.3.2 Likriktning av organisationer – isomorfism.....	21
4. Rindi Energi, organisationsfältet och de tre aktörerna	23
4.1 Rindi Energi AB.....	23
4.1.1 Fjärrvärmeprojektet i Polen.....	23
4.2 Organisationsfältet	25
4.3 Svensk Exportkredit	26
4.4 Nordiska Investeringsbanken	27
4.5 Europeiska Investeringsbanken.....	28
5. Intervjustudie	30
6. Analys	39
7. Slutsatser	43
7.1. Diskussion	45
7.2 Vidare forskning.....	46
Källförteckning.....	47
Bilaga 1	52

Figurförteckning

Tabell 1, sid. 11

Figur 1, sid. 16

Figur 2, sid. 25

1. Inledning

Människans livsstil blir allt mer påfrestande för miljön. Konsumtionen ökar stadigt, resorna blir fler till följd av globaliseringen och människorna i utvecklingsekonomierna blir rikare och tar allt mer efter oss i väst med allt vad det innebär i form av ökad konsumtion, urbanisering och resemönster. Problemet med denna utveckling är att det krävs mer energi för att leva på det här sättet (Energy information administration). Samtidigt uppmärksammas det ideligen bland allmänheten, företagsledare och politiker att det inte är hållbart i längden att förlita sig på att fossila bränslen skall kunna omvandlas till energi i all evighet.

I IPCC: s¹ senaste klimatrapport Climate Change 2007: Synthesis Report (2007) konstateras att det troligen är antropogena aktiviteter som ligger bakom de klimatförändringar vi idag kan se. IPCC skriver att det är högst osannolikt att de senaste 50 åren med uppvärmning av atmosfären och oceanerna samt avsmältningen av de globala isarna kunnat ske utan mänsklig inblandning. För att lösa klimatproblemen skriver IPCC i sin rapport att det bland annat krävs att det fortsätter göras investeringar i effektiv energiteknik. Att investera i ny energiteknik kan ha stora synergieffekter, inte minst i utvecklingsekonomierna där det kan bidra till lägre dödlighet genom att reducera föroreningar i inneluften, reducera arbetsbördan för kvinnor och barn till följd av en högre levnadsstandard samt att minska den ohållbara användningen av brännved och på så sätt också minska avskogningen. (IPCC 2007). Polen är ett land som har haft stora problem med att uppfylla de mål och gränsvärden som EU har satt upp, bland annat när det gäller miljöfarliga utsläpp och avfallshantering. Världsbanken har bedömt att det krävs investeringar på 19 miljarder euro i Polen för att de ska kunna nå upp till EU: s miljömål (Stockholm Sustainable Region).

På flera platser i världen såsom Nordamerika, Europa, Indien och Kina har det redan skett stora investeringar i miljöteknik vilket lett till en utbyggnad av förnyelsebar energi (Ny teknik). Sverige kan sägas vara ett föregångsland då vi är mycket kunniga på förnyelsebar energi. År 2007 kom endast 8,5 procent av energin inom EU från förnyelsebar energi, vilket kan jämföras med Sverige där siffran var cirka 40 procent. (Regeringen). Det krävs dock omfattande investeringar för att länderna gemensamt skall uppnå EU: s mål om 20 procent förnyelsebar energi till år 2020. År 2008 var Sverige det land i EU med mest förnyelsebar

¹ Intergovernmental Panel of Climate Change, ett FN-organ som har till uppgift att bevaka vetenskaplig forskning kring klimatfrågor. (IPCC 2007)

energi (Ny teknik 1). Att Sverige har en så hög andel förnyelsebar energi beror till stor del på vår tillgång på vattenkraft. Nästan hälften av elproduktionen i Sverige framställs genom vattenkraft (Energimyndigheten).

Miljöteknik har kommit att bli en mångmiljardindustri som allt mer intresserar olika aktörer på de finansiella marknaderna då det finns stora möjligheter att bedriva lönsam verksamhet (Dagens Nyheter). Banker och andra finansiella institut väljer i vilka företag och projekt de vill gå in med pengar i, vilket medför att dessa aktörer i mångt och mycket bestämmer vilka investeringar som blir av och vilka som ratas. Det är mycket sällan ett företag själv kan gå in med allt kapital som behövs för större projekt vilket bidrar till ett beroende av de finansiella aktörernas vilja att låna ut pengar (Lundgren 1999). Den ekonomiska krisen som nu starkt påverkar den finansiella sektorn har inverkat starkt på dessa aktörers vilja att låna ut pengar och ta risker men trots detta har grön teknik inte drabbats lika hårt som många andra sektorer (Ny teknik 2).

1.1 Bakgrund

Sverige ligger, som nämnts i inledningen, i toppen av länder med förnyelsebar energi vilket gör det extra intressant att investera i energimarknader i länder där utvecklingen inte har kommit lika långt. Polen är ett exempel på ett land där det används mycket fossila bränslen och potentialen är stor att ersätta gamla energianläggningar med nya miljövänliga alternativ. Infrastrukturprojekt är dock i regel mycket kostsamma och är svåra för ett företag att finansiera med endast eget kapital vilket medför att de behöver utomstående finansiärer. Detta innebär då att finansiärerna utgör en mycket viktig del i utvecklingen av förnyelsebara energikällor. Det finns också en mängd olika alternativ att finansiera stora infrastrukturprojekt på, vilket gör det viktigt att sätta sig in i och förstå vilken typ av finansiär som passar det specifika projektet bäst. Olika finansiärer kan ställa olika krav och ha skilda förväntningar på projektet samt kräva att vissa aspekter skall uppfyllas för att överhuvudtaget gå in med kapital. Det är därför viktigt att projektägarna har kunskaper om dessa aspekter så att de vet vad som bör prioriteras.

Rindi Energi AB (som hädanefter endast benämns Rindi) är ett svenskt företag som producerar fjärrvärme baserad på förnyelsebar energi. Företaget har idag sin huvudsakliga verksamhet i Sverige men har även startat projekt i ett antal andra länder. Ett av dessa är

Polen där ett kombinerat värmekraftverk planeras i staden Olsztyn. Detta fjärrvärmeprojekt benämns hädanefter projektet. Uppsatsen skrivs för att ge Rindi en insyn i hur potentiella finansiärer (dessa kommer även att benämnas som aktörer i studien) ser på projekt inom förnyelsebar energi. Rindi och projektet presenteras närmare i kapitel 4.

1.2 Problemformulering

- Hur uppfattar finansiärer Rindis fjärrvärmeprojekt i Polen och vilket intresse har de för att bidra med finansiering?
- Hur värderar finansiärer miljö- och hållbarhetsaspekter i projektet?
- Skiljer sig finansiärernas värderingar åt och i så fall hur?

1.3 Syfte

Syftet med denna studie är att genom en aktörsstudie av tre potentiella finansiärer, Svensk Exportkredit (SEK), Nordiska Investeringsbanken (NIB) och Europeiska Investeringsbanken (EIB) kartlägga vilka intressen och hållbarhetsaspekter som ligger till grund för finansieringen av ett fjärrvärmeprojekt i Polen. Kartläggningen av aktörerna ska fungera som ett underlag för att ge Rindi en ökad förståelse av nuvarande samt blivande finansiärer.

1.4 Avgränsning

Uppsatsen bygger på information från tre finansiärer, Europeiska Investeringsbanken, Nordiska Investeringsbanken samt Svensk Exportkredit. Undersökningen är kopplad till finansiärernas eventuella intressen av Rindis fjärrvärmeprojekt i Polen. Finansiärernas krav på specifika ekonomiska aspekter beaktas övergripande då uppsatsens fokus ligger på de olika aktörernas synsätt på förnyelsebar energi och hållbar utveckling.

1.5 Målgrupp

Uppsatsen riktar sig i första hand till Rindi. I andra hand till övriga intresserade av hur den finansiella sektorn ser på förnyelsebar energi.

1.6 Disposition

I kapitel 1 presenteras uppsatsens problemområde samt beskrivs de frågeställningar och syfte som uppsatsen försöker att besvara. Hur och med vilka medel problemområdet ska bemötas redogörs för i metodkapitlet, kapitel 2. I kapitel 3 presenteras uppsatsens teoretiska utgångspunkter som varit vägledande och legat till grund för våra tolkningar. Kapitel 4 presenteras, Rindi, projektet, organisationsfältet och aktörerna. Sammanställningen av intervjuerna redovisas för i kapitel 5. I kapitel 6 besvaras uppsatsens frågeställningar genom en analys av intervjumaterialet som utgår från den teoretiska referensramen. I kapitel 7 besvaras i slutsatserna uppsatsens syfte. En avslutande diskussion med våra synpunkter och förslag till vidare studier redogörs för i kapitel 8.

2. Metod

I detta kapitel börjar vi med att beskriva vad metod och vetenskapsteori innebär för vår uppsats för att sedan gå vidare in på vilken metod vi valt att använda. Kapitlet avslutas med en genomgång av hur arbetsprocessen och informationsinsamlingen har gått till samt metod och källkritik.

2.1 Vetenskapsteoriskt förhållningssätt

Det finns två dominerande inriktningar inom vetenskapsteorin, positivismen och hermeneutiken (Gilje & Grimen 2003). Inriktningarna skiljer sig mycket åt och nedan förklaras de två teorierna samt varför vi valt hermeneutiken framför positivismen som vårt förhållningssätt till vetenskapen. Då vi i vår uppsats tolkar vad våra intervjuobjekt sagt eller skrivit under intervjuerna är det inte självklart att all information kommer att kunna verifieras eller falsifieras. Vi måste istället utifrån våra egna kunskaper och erfarenheter försöka tolka den information som vi får ut av intervjuerna och därför anser vi att hermeneutiken som förhållningssätt passar bra till vår uppsats. Positivismens synsätt med kraven på att kunna kontrollera och verifiera till exempel uträkningar (Gilje & Grimen 2003) skulle ha passat om vårt syfte var att endast bedöma finansierarna efter ekonomiska kalkyler. Inom positivismen anses en forskare kunna ställa sig objektiv till det han studerar och inte påverka forskningsprocessen med sina egna värderingar. I motsats till detta anser hermeneutikerna att en forskare alltid är färgad av sina tidigare kunskaper och erfarenheter. Detta gör att forskaren indirekt har en viss påverkan på det som studeras och det går inte för forskaren att hålla sig helt objektiv. (Thurén 2007).

Hermeneutiken inriktar sig på att tolka och förstå till skillnad från positivismen som utgår från vad vi kan uppfatta med våra sinnen eller räkna ut med vår logik. Varje dag utsätts vi för situationer där vi måste tolka olika fenomen som en följd av att vi är sociala aktörer. I vardagslivet brukar tolkningarna inte utgöra något problem eftersom vi oftast har samma kulturella och sociala förutsättningar som samhället runt oss. Det finns dock många tillfällen då vi måste anstränga oss för att tolka ett fenomen och förstå dess innebörd. Vad vi förstår eller inte förstår beror på vilka förutsättningar vi har. Dessa förutsättningar brukar benämnas förförståelse och innebär helt enkelt att vi aldrig möter en situation helt förutsättningslöst. Våra åsikter och tidigare erfarenheter bär vi alltid med oss och dessa bestämmer hur vi tolkar

och förstår ett fenomen. För att förstå ett fenomen måste det också sättas in i ett sammanhang eller en kontext för att det ska bli förståeligt. (Gilje & Grimen 2003). En formulering som lyder ”energin räcker inte” måste sättas in i ett sammanhang för att förstås. Formuleringen kan syfta på mycket. Det kan handla om Sveriges energibehov, en maratonslöparens otillräckliga ork eller en elbils dåliga batteri.

Det kanske viktigaste begreppet inom hermeneutiken är den hermeneutiska spiralen som bygger på två begrepp. Det första begreppet är förförståelsen som bidrar till vår förståelse och med tiden blir vår nu uppnådda förståelse senare vår förförståelse. Hur vi tolkar den information vi bearbetar kommer till stor del att vara färgad av de kunskaper vi fått under de tre år vi gått på programmet Ekonomi för Hållbar Utveckling. Programmet är tvärvetenskapligt och huvudämnena är företagsekonomi och miljövetenskap som gör att vi får ett bredare synsätt på problematiken kring ekonomisk tillväxt och en hållbar utveckling. Vår förförståelse grundar sig bland annat på teorier om hållbar utveckling och ekologisk ekonomi. Dessa teorier presenteras i kapitel 3. Erfarenheterna från programmet utgör en viktig del av den förförståelse vi använder för att förstå våra finansiella aktörers agerande i finansieringsfrågorna.

Det andra begreppet i den hermeneutiska spiralen är helheten kontra delarna. För att förstå helheten hos ett fenomen krävs att den sätts i samband med delarna och för att förstå delarna krävs att de sätts i samband med helheten. Det krävs alltså att begreppen växlas för att få en vidare och mer ingående förståelse. (Gilje & Grimen 2003). Delarna i vår uppsats är de tre olika finansiella aktörer som vi har undersökt, Svensk Exportkredit, Nordiska Investeringsbanken samt Europeiska Investeringsbanken. Helheten utgör det organisationsfält som aktörerna verkar på. Ett organisationsfält är en arena där olika organisationer och aktörer såsom tillverkare, leverantörer, konsumenter och myndigheter verkar tillsammans. Dessa bildar gemensamt organisationsfältet och aktörernas arbetssätt brukar med tiden tendera att börja likna varandra allt mer (DiMaggio & Powell 1983). I denna uppsats har vi valt att benämna organisationsfältet som den finansiella sektorn med inriktning på investeringar inom förnyelsebar energi. Genom att tolka hur aktörerna förhåller sig till att finansiera ett fjärrvärmeprojekt i Polen har vi fått en bättre förståelse för hur organisationsfältet i sin helhet fungerar. Ett annat sätt att se på situationen skulle kunna vara att delarna är de olika faktorerna, intressena. Dessa bildar tillsammans den helhet som beskriver våra aktörer.

Helheten kan symboliseras av den externa miljöpåverkan eller miljösynen generellt på projekt. Tillsammans bildar alla faktorerna och intressena den bild som vi har fått av finansierarnas syn på projekt som driver på en hållbar utveckling. Vidare har vi fått en bättre förståelse för aktörerna genom litteraturstudier samt genom uttalanden från personer som verkar inom vårt organisationsfält. Detta har bidragit till att vi har fått en djupare förståelse i hur aktörerna agerar och resonerar i finansieringsfrågor.

2.2 Förklaringsansats

Inom vetenskapen finns det olika tillvägagångssätt att dra slutsatser, olika förklaringsansatser, deduktion, induktion och abduktion. En induktiv ansats utgår från empirin och utifrån den så dras slutsatser, generaliseringar om ett fenomen. En teori växer fram ur empiriska fakta. Vid deduktion är det istället teorin som är grundvalen och härifrån görs förutsägelser, försök till logiska slutsatser. Abduktion är en kombination av dessa två ansatser och innebär att slutledningar från både empiri och teori blandas i en växelpåverkan. (Alvesson & Skoldberg 1994). Processen, tillvägagångssättet med vår uppsats är abduktiv. Vi har letat teorier och tillsammans med empirin från våra intervjuer har vi genom en växelverkan gjort en analys och försökt förstå vilka intressen som ligger till grund för aktörernas handlingar.

2.3 Kvalitativ respektive kvantitativ metod

Inom vetenskapen har det länge funnits en vilja till att kunna mäta allt. Kan en sak mätas är det lättare att bevisa och räkna ut resultat. Men det finns även forskning som inte går att mäta eftersom den hanterar känslor och processer som endast kan tolkas och förmedlas. För att skilja på termerna kvalitativ och kvantitativ ur ett språkligt perspektiv så står kvalitet för karaktärsdragen och egenskapen hos någonting medan kvantitet står för mängden av detta karaktärsdrag eller egenskap. Den kvantitativa metoden fokuserar på att studera mängden av en företeelse såsom ett karaktärsdrag eller egenskap. Således fokuserar den kvalitativa metoden på att undersöka företeelsens karaktärsdrag, egenskaper. Bägge metoderna kan betrakta en företeelse men ur olika synvinklar och målsättningarna för de bägge metoderna är olika. Inom kvalitativ metod handlar det om hur något kan karaktäriseras, gestaltas. (Starrin & Svensson 1994).

2.4 Val av metod

Frågeställningarna i uppsatsen rör hur en företeelse uppfattas och värderas och hur värderingar skiljer sig åt. I vår uppsats är denna företeelse finansiering av miljöteknik ur ett hållbarhetsperspektiv. Karaktären på frågeställningarna ger oss en inriktning på vår studie. Eftersom vår ambition är att tolka och förmedla dessa tankar och företeelser leder det till att studien blir kvalitativ. Målet för den kvalitativa analysen är att upptäcka strukturer och processer. (Starrin, B & Svensson 1994). Vi har valt att genomföra intervjuerna för att samla in material och på så sätt kunna se dessa strukturer och processer och få en mer nyanserad bild av aktörerna. I en kvantitativ metod hade istället frågorna varit inriktade på att mäta företeelsen och därifrån beskriva företeelsen eller hitta samband med andra företeelser (Lundahl & Skärvad 1999). Men eftersom vi inte söker efter statistiska eller kvantifierbara resultat utan försöker beskriva och analysera våra aktörer utifrån intervjuerna är vår studie kvalitativ. Det är en aktörsstudie som bygger på intervjuer med tre personer som arbetar inom finansieringsbranschen. Genom intervjuer försöker vi belysa och förstå hur aktörerna, de tre olika organisationerna, två banker och ett finansieringsinstitut resonerar i vissa situationer. Med hjälp av intervjusvaren har vi reflekterat och tolkat våra aktörers intressen. Tolkningar kan komma att skilja sig lite mellan varje forskare och därför får alla undersökningar varierande slutsatser.(Alvesson & Sköldberg 1994). Eftersom vi bär med oss vår förkunskap från vår utbildning Ekonomi för hållbar utveckling kommer troligen vår analys av materialet att skilja sig från en analys gjord av studenter med en traditionell ekonomisk utbildning där huvudsakligen ekonomiska ämnen studeras. Genom att tolka och reflektera hoppas vi kunna förstå och bilda oss en uppfattning om hur de olika aktörerna tänker och resonerar kring frågor gällande finansiering av Rindis fjärrvärmeprojekt i Polen. I uppsatsen undersöks tre olika aktörer för att se vilka faktorer som värderas vid och påverkar beslut om finansiering av ett projekt. Detta synsätt på aktörer liknar de som Lundahl och Skärvad beskriver som aktörsorienterade studier i boken *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer* (1999). Dessa karaktäriseras av en målsättning att undersöka hur värderingar, motiv och föreställningsramar påverkar aktörers beslut och handlingar.

2.5 Arbetsmetodik

På en kurs om infrastruktur och hållbar utveckling hade vi i en föreläsning om förnyelsebar energi. Gästföreläsare var Eddie Johansson från Rindi som på ett mycket inspirerande sätt

föreläste om fjärrvärme baserad på förnyelsebar energi. Vi bestämde oss för att kontakta Eddie Johanson och det visade sig att han var intresserad av att undersöka tänkbara finansiärer till påbörjade och kommande projekt. Här följer en sammanställning av hur vi gick till väga med vårt uppsatsarbete.

Vi hade två möten med Eddie Johansson på Rindi för att få reda på vad de ville ha undersökt och presentera oss själva och vår kunskapsbakgrund som studenter på programmet Ekonomi för Hållbar Utveckling. Vi beslutade att vi skulle ta reda på hur olika typer av finansiärer värderar ett projekts olika faktorer bland annat hållbarhet, som passar in på Rindi som i sin verksamhet utnyttjar förnyelsebar energi. Under samtalen fick vi förslag på olika potentiella finansiärer att undersöka. Vi rangordnade sedan dem för att få en så vid spridning av de olika typerna som möjligt. Sedan besökte vi dessa finansiärens hemsidor för att skapa oss en bild av dem och se om de kunde vara aktuella som finansiärer till Rindis projekt. Parallellt med letandet efter finansiärer gjorde vi litteraturstudier. För att kunna beskriva finansiärerna och deras agerande letade vi teorier. Vi lånade böcker vid Mälardalens Högskolas bibliotek i Västerås och använde vår tidigare kurslitteratur för att hitta lämpligt material.

För att boka intervjuer skickade vi e-post där vi kort beskrev vårt syfte och frågade om möjlighet till att intervjua dem. Relativt snabbt fick vi svar från de flesta och flera finansiärer föll bort då projektets art inte omfattades av deras verksamhet. Slutligen kunde vi boka intervjuer med tre potentiella finansiärer, en telefonintervju med Europeiska Investeringsbanken, en e-postintervju med Nordiska Investeringsbanken samt en personlig intervju på Svensk Exportkredit. När vi nu visste vilka aktörer vi skulle intervjua läste vi på än mer om deras verksamheter för att fördjupa våra kunskaper om dem. Inför intervjuerna blev respondenterna informerade om att de kunde välja att vara anonyma, att de kunde avbryta intervjun om de så önskade samt att intervjumaterialet skulle behandlas konfidentiellt vilket Frankfort-Nachmias & Nachmias (1996) föreslår i metodboken *Research methods in the social sciences*. Vi valde att skicka våra frågor samt en sammanfattande beskrivning om projektet i förväg till respondenterna så att de kunde förbereda sig. Enligt Holme och Krohn Solvang (1997) kan detta påverka respondenternas svar eftersom det kan vara så att deras svar blivit mer tillrättalagda och de kanske valt att svara på ett visst sätt för att framstå som mer inriktade på hållbarhetsaspekter.

För att kunna genomföra en intervju bör intervjuaren vara påläst, undvika ledande frågor och vara tydlig när frågorna ställs. Den intervjuade måste känna sig bekväm och få gott om tid att besvara frågorna och tala till punkt. Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer som är en form där frågorna vanligtvis är specificerade men där intervjuaren har större möjlighet att få fram fördjupad information genom följdfrågor om det undersökta genom att försöka få respondenten att förtydliga och utveckla de svar som ges. Semistrukturerade intervjuer ger respondenten möjlighet att i med egna ord besvara frågorna och ge mer uttömmande svar än vid strukturerade intervjuer. Vid strukturerade intervjuer följer undersökaren ett fastlagt frågeformulär där respondenten ges mycket lite utrymme att utveckla sina svar. Tyngdpunkten ligger på att ta reda på respondenternas svar inte deras personliga åsikter. Motsatsen är den ostrukturerade intervjun där respondenten får tala om ämnet fritt utifrån sin referensram. Semistrukturerade intervjuer befinner sig mittemellan dessa former. Detta leder till att det blir lättare att få fram kvalitativ information genom att förtydliga och fördjupa sig i svaren. Intervjuaren kan gå in i en dialog med den som intervjuas och behöver inte strikt följa frågeordningen (May, 2001).

Vid den intervjun som genomfördes via telefon använde vi bandspelare för att spela in intervjun. Vi bad först om medgivande till detta och vid vår andra intervju, den personliga, fick vi ej medgivande till att spela in utan där antecknade vi istället. Att spela in telefonintervjun underlättade för oss genom att vi fullt ut kunde koncentrera oss på genomförandet samt att det innebar en garanti att respondentens ord inte ersätts med intervjuarens (May 2000). Vår tredje intervju genomfördes via e-post. Efter intervjuerna transkriberade vi telefonintervjun och skrev rent våra anteckningar från den personliga intervjun. Vår respondent från den personliga intervjun ville ha en sammanfattning av våra anteckningar och detta skickade vi per e-post till honom. Respondenten hade många synpunkter och skickade en del av dem via e-post och en del kommentarer togs emot över telefon. Efter att på detta sätt ha förberett vårt material så sammanställde vi de tre intervjuerna i en och samma text. Sedan började vårt analysarbete av texten utifrån de teorier vi valt. Vi jämförde och analyserade svaren från intervjuerna utifrån våra frågeställningar och satte in dem i det teoretiska ramverket. Under arbetets gång upptäckte vi gemensamma nämnare som vi valde att föra samman under olika teman. Dessa la vi under rubriker för att få en god struktur på vår analys. Genom analysarbetet växte våra slutsatser och vår förståelse fram för

hur aktörerna ser på miljö och hållbarhetsaspekter på projekt inom förnyelsebar energi. Tabell 1 nedan visar de tre genomförda intervjuerna.

Intervju nr. 1	Telefon intervju	29 april 2009	Erik Gällstad	Europeiska Investeringsbanken
Intervju nr. 2	Personlig intervju	4 maj 2009	Michael Käbin	Svensk Exportkredit
Intervju nr. 3	E-post intervju	11 maj 2009	Dennis Hamro-Drotz	Nordiska Investeringsbanken

Tabell 1. Sammanställning av de tre intervjuerna.

2.6 Metod- och källkritik

Vi är medvetna om att det finns delar av vårt arbete som kunde ha gjorts annorlunda och förbättrat uppsatsen. Vi har intervjuat tre aktörer och för att få en mer heltäckande bild av hur finansörer ser på projekt inom förnyelsebar energi hade det varit fördelaktigt om fler aktörer intervjuats. Dock var inte syftet med denna studie att kunna göra generaliseringar över en stor grupp aktörer och dessutom innebär tidsramen för uppsatsarbete en utmaning. Vi har velat se hur ett antal potentiella aktörer ser på ett projekt för att kunna presentera detta för Rindi. Utformningen av våra frågor kan ha påverkat respondenterna. Frågorna har en klar inriktning på miljö och hållbarhet och att vi dessutom har talat om inom vilket program vi skriver vår uppsats, kan ha påverkat respondenterna att svara på ett visst sätt. Dessutom valde vi att lämna ut våra frågor i förväg för att respondenterna skulle få tid på sig att förbereda svaren. Vi tror att detta kan ha medfört att vi fick mer nyanserade och detaljerade svar då frågorna var relativt omfattande. Men å andra sidan kan detta ha gjort att respondenterna har haft tid att iordningställa och ge mer anpassade, tillrättalagda svar.

I vår studie har vi samlat en stor mängd information om aktörerna från deras respektive hemsidor på Internet. Denna information kan vara subjektiv och inte ge en objektiv bild av aktörerna då dessa hemsidor även är en slags reklampelare för dem. Till material som hämtas från Internet måste alltid ett kritiskt förhållningssätt hållas och källans ursprung måste tas i beaktning.(Lundahl & Skärvad 1999). Den huvudsakliga informationen från Internet har hämtats från våra aktörers hemsidor samt andra erkända organisationer och vi har bedömt dessa som trovärdiga. Det går aldrig att vara helt säker på en källas ursprung på Internet. En fördel med vår uppsats är att vi har fått in primärdata från våra respondenter och som endast har tolkats av oss till skillnad från materialet vi har hämtat från Internet som redan tolkats av

någon före oss. Det ger en högre trovärdighet eftersom informationen är inhämtad direkt från källan.(Holme & Krohn Solvang 1997). En styrka med vår uppsats är att vi har intervjuat tre ledande aktörer inom finansiering på finansmarknaden. Ingen av aktörerna har privata ägare och ur den synvinkeln anser vi att detta ger studien en trovärdighet eftersom dessa aktörer bör anses vara normgivande inom sin bransch och agera som förebilder inom den finansiella sektorn. Vi anser även att vår uppsats behandlar ett mycket aktuellt ämne som med tiden blir allt mer intressant då det pågår en omställning till ett samhälle mindre beroende av energi baserad på fossila bränslen.

3. Teori

I detta kapitel kommer vi först att beskriva vår teoretiska bakgrund, den kunskapsgrund som vi har erhållit under vår utbildning på programmet Ekonomi för Hållbar Utveckling. Denna bakgrund presenteras som Hållbar Utveckling och Ekologisk Ekonomi och präglar vårt sätt att se på empirimaterialet samt ligger som en grund när vi gör vår analys. Därefter presenterar vi de teorier som vi har valt att analysera vårt empiriska material med.

3.1 Hållbar utveckling

Den dominerande miljödiskursen på global nivå anses idag av många vara hållbar utveckling. Uttrycket ”hållbar utveckling” är inget nytt uttryck utan användes tidigt inom fiskeindustrin och skogsindustrin för att ange det mått som var den största fångsten, eller uttaget, som kunde göras uthålligt under en obestämd tid. (Dryzek 2005). Hållbar utveckling består av tre delar; social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet/utveckling vilka är ömsesidigt beroende av varandra. Ekologisk hållbarhet som strävar mot att långsiktigt bibehålla havens, jordens och ekosystemens produktionsförmåga samt att minska påverkan på naturen och människors hälsa. Social hållbarhet som strävar mot att långsiktigt bygga ett stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls. Slutligen innebär ekonomisk hållbarhet att hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt. Hållbar utveckling uppnås när dessa tre områden tillmäts lika stort värde, när inget område dominerar över ett annat (Kungliga Tekniska högskolan).

Genom Brundtlandrapporten från 1987, en FN-rapport där definitionen av hållbar utveckling lyder: *”en utveckling som tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredställa sina behov”* fick uttrycket hållbar utveckling sitt stora genombrott (Brundtlandrapporten 1987). Definitionen fick snabbt kritik från miljövännen för att allt för tydligt betona att global ekonomisk tillväxt är nödvändig för att komma till rätta med världens sociala orättvisor och miljöproblem (Dryzek 2005). Ett annat sätt att se på hållbar utveckling är att de tidigare konkurrerande faktorerna, utveckling, globala miljöproblem, befolkningstillväxt, fred och säkerhet samt social rättvisa både för nuvarande och kommande generationer tillåts mötas. Allt ska ses i ett långsiktigt perspektiv. (Dryzek 2005). Inom hållbar utveckling ses naturen som något som människan är beroende av men som kan utnyttjas bättre och mer effektivt genom ny teknik. I skrivelsen ”Strategiska

utmaningar – En vidareutveckling av svensk strategi för hållbar utveckling” från år 2005 av den dåvarande regeringen står det att världens länder har ett gemensamt men diversifierat ansvar för hållbar utveckling ”*Detta innebär att de rikaste länderna skall ta ett särskilt ansvar [...] fattigdomsutrotning, förändring av ohållbara konsumtions- och produktionsmönster och skydd och förvaltning av naturresursbasen för social och ekonomisk utveckling är både övergripande mål och grundläggande förutsättningar för hållbar utveckling*” (Regeringens skrivelse 2005/06:126 sid 10).

Idag används uttrycket hållbar utveckling ofta och i olika sammanhang med olika innebörd men flertalet av användarna är överens om att dagens livsstil i den industrialiserade världen inte är hållbar på lång sikt (Dryzek 2005). En av de kanske vanligaste tolkningarna av hållbar utveckling är mänsklighetens strävan att förbättra sin livskvalitet utan att förbruka jordens resursbas (Jonsson et al. 2000). Detta innebär att hållbar utveckling inte endast kretsar kring miljö och natur utan fler dimensioner finns och fyra teman, uppställda nedan, är återkommande, inom begreppet enligt rapporten ”Infrasystemens dynamik – om sociotekniska system förändringsprocesser och hållbar utveckling” (Jonsson et al. 2000, sid 10).

”Bevarandet av en livskraftig miljö

Rättvis fördelning mellan nuvarande och kommande generationer

Ökad eller bevarad livskvalitet

Rättvis fördelning inom generationer”

Hur vårt samhälle ser ut och förhåller sig till natur och miljö avspeglas i vilka värderingar som dominerar och vilken kunskap som finns. ”*Om människan tror sig stå över och vara skild från naturen utvecklas en teknik som strävar efter att besegra och göra samhället oberoende av naturen. Om människan ser sig som en del av naturen och inser sitt beroende av dess underhåll, utvecklas en teknik som fungerar i samklang med naturen.*” (Folke et al. 1993, Sid. 41) Naturvårdsverkets definition lyder ”*det innebär att ekonomisk utveckling, social välfärd och sammanhållning förenas med en god miljö*” (Naturvårdsverket). Naturvårdsverket skriver även att Sverige och världen står inför en enorm omställning av samhällets energisystem och att ett hållbart alternativ är energi från förnybara energikällor som fjärrvärme (Naturvårdsverket 1).

I sin bok "Understanding Sustainability Economics – towards pluralism in economics" (2008) skriver Peter Söderbaum, professor emeritus och ekologisk ekonom, att det är nödvändigt med en pluralistisk världssyn och ett kritiskt förhållningssätt till dagens ekonomi. Genom att våga kritisera och ifrågasätta kan en vetenskap och ett paradigm utvecklas och förbättras och det behövs en samverkan mellan olika vetenskaper för att nå en hållbar ekonomi i ett hållbart samhälle. Ingen vetenskap kan ensam lösa problemen. Han ser en fara med att hållbar utveckling ofta används tillsammans med hållbar tillväxt som därigenom kan bli ett sätt att legitimisera en ständig ekonomisk tillväxt. Han anser att ökad demokrati och en förändring på det individuella planet tillsammans med en omställning av samhällets mål kan leda till hållbar utveckling. Han betonar att globaliseringen är ett hot mot hållbarhet och att lokala och regionala samarbeten ofta är mer fördelaktiga i arbete mot hållbar utveckling. (Söderbaum 2008).

En omprövning behövs av samhällets visioner och dess prioriteringar. En ständig ekonomisk tillväxt är inte ekologisk hållbar. Samhällets måste styras in mot en långsiktighet, en förståelse för att utnyttja naturens resurser på ett hållbart sätt. Här har den finansiella sektorn ett stort ansvar och stor makt vid val av områden som de finansierar. Maths Lundgren skriver i boken "Bankens Natur – Miljöfrågans genomslag i Svenska Banker" att "Banker och andra finansiella institut bestämmer i stor utsträckning över vilka investeringar som kan ske i samhället. Praktiskt taget alla affärsverksamheter är beroende av finansiella tjänster för sin löpande verksamhet [...] och för sin expansion [...]. Det innebär att banker och andra finansiella operatörer har stort inflytande över hur affärsverksamheten utvecklas" (Lundgren 1999 sid 54). Med detta vill vi understryka att våra intervjuade aktörer har stor makt och stora möjligheter att påverka samhället i en riktning mot en hållbar utveckling.

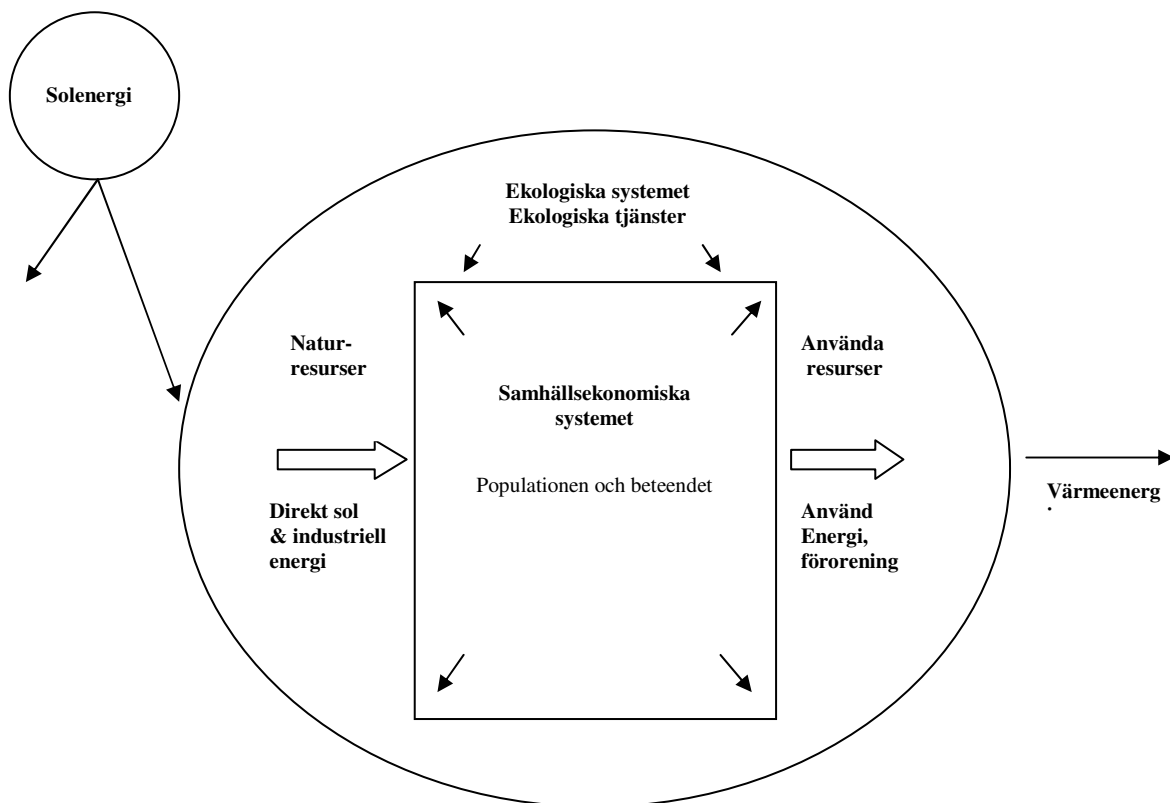
3.2 Ekologisk Ekonomi

Redan 1966 skrev ekonomen Kenneth E. Boulding sin essä "The Economics of the Coming Spaceship Earth" där han skriver om att vår värld består av öppna system som alla är beroende av omgivningen för att fungera. Alla är beroende av till exempel vatten och syre, såväl ett större system som en stad, ett samhälle som ett mindre, människokroppen. Dessa system är alla inramade av ett stängt, slutet system, jorden. I alla system behövs det inmatning av någonting och i vårt dagliga liv behövs det energi och för att få den tillgänglig i vårt samhälle behövs oftast fossila bränslen. Boulding menade kritiskt att vi använder mer energi

än vi har tillgängligt eftersom vi använder all energi som finns lagrad, fossila bränslen. När vi använder oss av fossila bränslen har vi haft mer inmatning av energi i vårt system än om vi hade använt endast solenergi eller den värme, energi som jorden utstrålar. Det traditionella ekonomiska systemet fungerar inte och speciellt inte för energi som är alldeles för billigt med tanke på att vi allt för snabbt förbrukar det fossila bränsle som tagit miljoner år att bygga upp. Han menade att några av lösningarna skulle vara nya ekonomiska principer och ett nytt livssätt, en ny livsstil som respekterar gränserna för vår tillgång till material och energi och som minskar förorenande utsläpp. (Boulding 1966). På 1960-talet när Boulding skrev sin essä hade miljöproblematiken allt mer börjat uppmärksammas och begreppen ekologi och miljövard började användas (Öckerman & Friman 2003). En annan "väckarklocka" var biologen Rachel Carsons bok *Tyst vår* (1962) där hon skrev om jordbrukets allt mer omfattande användning av kemikalier som ledde till utrotning av vissa arter (Åkerberg 2003). Historiskt sett har naturvetenskapen varit den dominerande kunskapsbasen, men numera efterfrågas i allt högre utsträckning samhällsvetenskaplig forskning i takt med att insikten sprider sig att det är individernas aktiviteter som sammantaget fått de naturliga processerna i obalans (Johansson 1995). För att hitta lösningar på miljöproblemen krävs en tvärvetenskaplig syn, där samhällsvetenskapen och naturvetenskapen tillsammans skapar hållbara lösningar för framtiden. *"Ekologisk Ekonomi påvisar sambanden mellan ekosystem och ekonomiska system ur ett brett perspektiv"* (Costanza 1989, sid 1 egen översättning). Så skrev Robert Costanza dåvarande redaktören i förordet till första utgåvan av tidskriften *Ecological Economics* år 1989. Robert Costanza, ekologisk ekonom och en av medgrundarna till the International Society for Ecological Economics, ISEE, skriver vidare *"att det behövs en mer ekologisk ansats inom ekonomin och en mer ekonomisk ansats inom ekologin för att bevara våra livsuppehållande system och de estetiska kvalitéterna i vår naturmiljö"* (Costanza 1989 sid 3, egen översättning).

Ekologisk ekonomi har växt fram som ett alternativ till den traditionella neoklassiska världsbilden där det räcker med att identifiera och lägga kostnader för den miljöförstöring som sker och på så sätt få ett miljövänligare samhälle. Den ekologiska ekonomin kritiserar detta tankesätt och menar att ett mycket vidare grepp om miljöproblemen måste tas. Det ekonomiska systemet kan inte ses som ett helt självständigt system utan måste ses som ett system som styrs av de ekologiska förutsättningarna och detta illustreras i figur 1. Ekonomiska styrmedel är inte tillräckligt för att kunna hantera miljöproblemen utan dessutom

fordras en alltigenom förändrad grundsyn där det ekonomiska systemet anpassas till det ekologiska, överordnade systemet (Friman 2003). Inom ekologisk ekonomi finns synen att det behövs en bred kunskapsbas från all vetenskap för att få en holistisk överblick och integrerat kunna finna lösningar på miljöfrågorna. Det är viktigt att få in ett långsiktigt tänkande i den ekonomiska världen. Att överutnyttja jordens tillgångar och utrota andra arter går inte att kompensera med ekonomiska medel. En oavbruten ekonomisk tillväxt går inte att förvänta sig. Den ekonomiska tillväxten kan inte ses som obegränsad utan måste allt mer ses som tvivelaktig och bekymmersam, speciellt när det blir målet för samhällsutvecklingen. (Friman 2003). Finansiärer bör därför ha en bred syn på de projekt de ska finansiera och inte endast se på de kortsiktiga ekonomiska effekterna utan även beakta de långsiktiga miljökonsekvenserna av ett projekt. Vissa naturvärden, eller kanske inga går knappast att värdera med ekonomiska mått.

Figur 1: Det samhällsekononiska systemet utgör ett delsystem i det ekologiska systemet. Endast solenergi tillkommer utifrån, alla andra resurser ingår i ett slutet system där de ekologiska ramarna sätter begränsningarna. I detta slutna system ingår det samhällsekononiska systemet underordnat det ekologiska systemet som levererar ekologiska tjänster såsom exempelvis vatten, syre och jord.

Källa: Egen bearbetning efter Carl Folke, från utredningen "Handel och Miljö – Mot en Hållbar Spelplan" (SOU 1993:79).

3.2.1 Aktörssynsätt – Politisk Ekonomisk Organisation

I vår undersökning gör vi en aktörsstudie av olika finansiärer och vi baserar vårt synsätt på Söderbaums teorier om olika aktörer. En aktör kan vara en enskild person, Politisk Ekonomisk Person (PEP) eller en organisation, Politisk Ekonomisk Organisation (PEO). En aktör är den som agerar, är aktiv i någon mening.

Människan kan ses ur olika perspektiv beroende på ideologisk bakgrund. Inom den fram till idag dominerande neoklassiska ekonomin ses människan som en nytto-maximerande person, Economic man som ständigt eftersträvar det bästa valet, bästa köpet för egen vinning. Inom den ekologiska ekonomin har Söderbaum (2008) introducerat en annan person, PEP. PEP är en mer komplex person som bättre passar till analys av verkliga handlingar istället för den ofta förenklade världsbild som utmålas av den traditionella ekonomin där endast ekonomiska faktorer värderas. Vidare är PEP en person med flera roller som till exempel; medborgare, arbetstagare, aktieägare, konsument och förälder. I och med dessa olika roller ingår PEP i flera skilda miljöer, sammanhang som sociala, kulturella och politiska. Dessa miljöer bildar en livsstil och nätverket runtomkring en person. PEP både påverkar och påverkas av sin omgivning och har en ideologisk grund att stå på. I olika roller och olika sammanhang försöker PEP inhämta information och fatta beslut ur olika infallsvinklar. (Söderbaum 2008).

En organisation, PEO, Political Economic Organisation, är ett kollektiv av dessa PEP: s. Det här medför att en organisation kan ses ur ett annat perspektiv än det traditionella företagsekonomiska sättet, som innebär att företags syfte enbart är vinstmaximering. I företag med ett klart dominerande vinstperspektiv ses aktieägare och personal som personer ur ett homogent perspektiv. Individerna är oftast osynliga, organisationen är hierarkisk och de interna kontakterna får stå tillbaka för de externa kontakterna med marknaden. För att kunna bygga ett samhälle där olika visioner kan mötas behövs en stor mängd av organisationer. PEO blir ett annat synsätt på en organisation där visserligen vinstaspekten är mycket viktig men där även andra aspekter värderas som till exempel politiska och ideologiska. Alla individer i en PEO ses som PEP: s vilka har en ideologi och värdegrund och det bidrar till att organisationen är mer polycentrisk än hierarkisk. Affärsidén rymmer flera värden än de som endast relaterar till ekonomi som till exempel en politisk vision eller ett socialt ansvar. Inom en PEO är det en livlig kommunikation mellan individerna som aktörer och relationer är viktiga både inom som utanför marknadsarenan. För att kunna skapa ett hållbart samhälle menar Söderbaum att alla

dessa typer av organisationer behövs för att ge en rättvis bild av verkligheten och ge en bred syn på de problem som samhället konfronteras med. Det är viktigt att engagera samhällets individer i problemlösningarna så att demokratin stärks och ett stort spektrum av idéer kommer fram. Inom den traditionella ekonomin spelar utbud och efterfrågan en central roll i en beskrivning av ett företag. I ett samhälle bestående av PEO: s är det mer komplexa samspel som behövs i en beskrivning. Varje transaktion är omgärdad av till exempel hållbarhetsfaktorer. Vid produktion används råmaterial, naturresurser och detta ger även föroreningar som skall tas med i beskrivningen av transaktionen. (Söderbaum 2008).

3.3 Institutionell teori

För att vidare kunna förklara de sociala fenomen som observeras i denna studie använder vi institutionella teorier som ett tolkningsperspektiv. Nedan presenterar vi två teorier som är en del av den Institutionella teorin och utgör en del av den analysram vi använder oss av i uppsatsen.

Inom institutionell teori skall världen ses som en social konstruktion där den inte kan förstås som något objektivt existerande utan skapas istället genom interaktioner mellan individer (Berger & Luckmann 1991). Institutioner bestående av normer och för givet tagna handlingsmönster kan inte finnas utan att människor skapar och upprätthåller dem. Människor anpassar sig inte bara till institutionerna utan genom vårt tänkande och reproducerande av normer skapar vi själva institutioner (Douglas 1986).

3.3.1 Standardisering och legitimitet

Ett vanligt sätt att arbeta med miljöproblem på företag idag är, enligt Rikhardsson och Welford (1997), att genom standardiseringar söka uppnå legitimitet. Aktörerna i vår studie är stora organisationer med en omfattande verksamhet inom en rad olika områden vilket gör det troligt att de använder standardiserade sätt att arbeta med miljöfrågorna och därigenom uppnå ett legitimt handlande. Standardiseringar innebär att företag upprättar specifika tillvägagångssätt att bemöta och hantera miljöproblem med och grundar sig i att förenkla beslutsfattande och minska arbetsbelastning. Detta kan uppnås med bland annat miljöpolicys, riktlinjer och miljöledningssystem där det sker en standardisering av tolkningen i vissa frågor.

Nackdelen med att arbeta efter den här metoden är att andra sätt än de som företaget själva satt upp inte beaktas, vilket kan innebära att eventuellt effektivare sätt att bemöta miljöproblematiken inte uppmärksammas. Om exempelvis en ny målningsmaskin skulle behöva köpas in till ett måleriföretag är det inte bra om lönsamhetsaspekterna beaktas i första hand om syftet från början var att göra en miljöriktig investering. Övriga problem kan vara att program som upprättats inte följs eller att uttrycket ”vi gör som vi alltid gjort” växer sig starkt. Det kan också vara särskilt svårt för nya miljöengagerade anställda på ett företag att få gehör för sina tankar och idéer då standardiseringarna inte gärna ändras förrän det sker en kris eller när standarderna helt enkelt inte räcker till för att lösa ett problem. En del företag upprättar också olika typer av åtgärdsprogram som de inte ämnar följa vilket gör att programmen inte fyller någon funktion. I vissa fall används programmen för att framstå i god dager och för att visa företaget har ett miljöengagemang. Men ibland görs inget konkret utan arbetet fortskrider som vanligt. (Rikhardsson & Welford 1997).

Legitimitet handlar om varför ett visst handlande eller en speciell tolkning av någon/något är acceptabelt. På företag sker detta genom att förklara och rättfärdiga vissa handlingar och göra dem begripliga och tillgängliga för ledarna och de anställda. Denna process medför sedan att vissa infallsvinklar blir accepterade medan andra ratas. För att bli framgångsrik i denna process krävs att språket används på ett sätt som kan förstås av dem det riktar sig till, eftersom språket inverkar mycket på hur saker och ting tolkas och förstås. På grund av vem eller vilka som ska motta ett budskap bör språket anpassas för att själva innebörden av budskapet skall nå fram och legitimitet skall uppnås. Ett andra sätt enligt Rikhardsson och Welford (1997) att tala om legitimitet är att ta begreppet från den pragmatiska verkligheten till en ideologisk sanning. Ett exempel är ekoeffektivitet som blivit ett sätt för affärsvärlden att legitimera hållbar utveckling för om ett företag producerar miljövänligt är det accepterat för dem att ständigt expandera sin verksamhet och på så sätt legitimera tillväxt. Begreppet ekoeffektivitet legitimerar på så sätt ideologin om ekonomisk tillväxt. De allt fler och växande miljökraven som idag ställs på företag, innebär enligt Schwartz (2009), att de måste genomgå en komplex process för att kunna anpassa sig till omgivningens krav och förväntningar. Företagen försöker att uppnå legitimitet genom att sträva efter en samstämmighet mellan dem själva, deras handlingar och den omgivande världen för att kunna bli trovärdiga inom sitt organisationsfält.

3.3.2 Likriktning av organisationer – isomorfism

Organisationer verksamma inom samma område bildar tillsammans ett organisationsfält. Det kan vara producenter, leverantörer, konsumenter av tillgångar och produkter, myndigheter och andra kontrollorgan. Det kan komma till organisationer och försvinna organisationer och efter en tid uppstår strukturer som formar ett organisationsfält. (DiMaggio & Powell 1983).

Organisationer som verkar inom samma verksamhetsområde kommer efter en tid att alltmer likna varandra ofta genom att de utsätts för likartade krav och regleringar men också för att de utsätts för konkurrens inom sitt verksamhetsområde. Även organisationer sinsemellan påverkar varandra och ofta är en mer dominant än andra och driver på en utveckling som gör att de andra eftersträvar att efterlikna den dominanta organisationen. Denna process som gör organisationer mer homogena kallas för isomorfism. (DiMaggio & Powell 1983). Inom ramen för vår uppsats så verkar alla tre aktörer inom samma bransch där de till stor del omfattas av samma lagar, regler och värderingar vilket gör att isomorfismen som teoretiskt angreppssätt passar väl in i uppsatsen. DiMaggio och Powell (1983) beskriver tre olika typer av fenomen som bidrar till isomorfistisk förändring. De är tvingande isomorfism (coercive isomorphism), härmande isomorfism (mimetic isomorphism) och normgivande isomorfism (normative isomorphism). Inom ramen för vår uppsats så verkar alla tre aktörer inom samma bransch där de till stor del omfattas av samma lagar, regler och värderingar vilket gör att isomorfismen som teoretiskt angreppssätt passar väl in i uppsatsen.

Den tvingande isomorfismen kommer ifrån att organisationer utsätts för både formell och informell press inom sitt område, sin del av samhället. Pressen, påtryckningarna kommer från omgivande organisationer och kan vara till exempel lagar och regler från samhällets myndigheter och regelverk som kräver ny teknologi för rening av utsläpp. Dessa regelverk formar organisationer inom samma verksamhetsområde att likna varandra, homogenitet uppstår. Härmande isomorfism uppstår när osäkerhet råder inom ett område, när organisationers målformuleringar är otydliga eller när organisationer utsätts för nya krav. För att minska osäkerheten bygger organisationer upp liknande strukturer som omgivande organisationer. Genom att efterlikna andra framgångsrika och godtagna organisationer skapas en känsla av trygghet och acceptans. Homogeniteten kan även uppstå genom personal som flyttar mellan organisationerna, konsulter och branschföreningar. Dessa tar med sig värderingar och arbetssätt som ytterligare bidrar till likriktning inom branschen. Även den

tredje typen av isomorfism som DiMaggio och Powell skriver om har sitt ursprung i organisationernas personal. Den normgivande isomorfismen som kommer genom professionaliseringen av organisationerna. Ofta är det personer med liknande kompetens, kunskapsbakgrund och utbildning som sitter på liknande positioner på de olika organisationerna. De är utbildade på likartade akademiska grunder och för med sig samma erfarenhet och kunskap. Yrkesnätverk bildas och sprids mellan de olika organisationerna och även personal skiftar mellan dem. Yrkeskåren inom ett verksamhetsområde har samma bakgrund och får med sig liknande värderingar och tänker i liknande banor. Inom organisationerna sprids samma arbetsmetoder och strukturer och på så sätt sker en ytterligare likriktning och organisationerna blir än mer homogena. Att organisationerna blir allt mer lika varandra gör att kommunikation och transaktioner mellan dem underlättas och leder till att de blir respekterade, erkänns prestige och uppnår legitimitet. (DiMaggio & Powell 1983).

4. Rindi Energi, organisationsfältet och de tre aktörerna

I detta kapitel presenteras Rindi och deras fjärrvärmeprojekt i Polen närmare. Efter det kommer en presentation av organisationsfältet och aktörerna.

4.1 Rindi Energi AB

Rindi är ett företag som är verksamt inom förnyelsebar energiproduktion och har sitt säte på Gotland. Företaget har cirka 55 anställda i Sverige och 95 personer globalt. Rindi levererar fjärrvärme till kunder på flera orter runt om i Sverige och företaget har även verksamhet utomlands och då huvudsakligen i Polen och Norge. Det finns i dagsläget planer på att expandera verksamheten till vissa av de baltiska länderna. Fjärrvärmerna som Rindi producerar ska framställas på ett miljöriktigt sätt och priserna skall vara konkurrenskraftiga. Idag kommer 97 procent av produktionen från förnyelsebart bränsle i form av bioenergi. I Sverige producerar Rindi 350 GWh per år som fördelas på cirka 1700 abonnenter (Rindi Energi AB). I Polen är verksamheten förlagd till två städer, Chojnice i nordvästra Polen och Hajnowka i östra Polen. Anläggningen i Chojnice levererar uteslutande fjärrvärme till den lokala industrin medan det i Hajnowka i huvudsak distribueras fjärrvärme till tätorten genom kommunens stadsnät. När det gäller Rindis miljömål så strävar de efter att bli koldioxidneutrala och bidra till en bättre miljö, ett uthålligare samhälle samt att de vill ligga i framkant jämfört med andra näringsverksamheter inom miljöområdet. Detta vill de uppnå genom att utgå från affärsidén som säger att de ska vara en internationell aktör som levererar värme, ånga, el och pellets baserat på förnyelsebar energi (Rindi Energi AB Årsredovisning). Vår kontaktperson på Rindi har varit Eddie Johansson, teknisk chef. Eddie Johansson är ett välkänt namn inom energibranschen och har mångårig erfarenhet av att arbeta med förnyelsebara energikällor. Han har tidigare bland annat jobbat som VD på Enköping kommuns energibolag ENA. (Rindi Energi AB 1). Eddie Johansson är också en uppskattad föreläsare och är en ofta återkommande föredragshållare på Mälardalens Högskola.

4.1.1 Fjärrvärmeprojektet i Polen

I dagsläget har Rindi ett projekt igång i Olsztyn som är en stad med 175 000 invånare belägen i nordöstra Polen. Syftet med projektet är att bygga två kombinerade värme- och energiverk som ska leverera värme och el där den ena ska drivas med brännbart avfall och den andra med

biobränsle. Bägge bränsletyperna kommer från regionen och biobränslet kommer exempelvis från salix (energiskog) och skogsavfall. Projektet ska bidra till en lokal och hållbar energilösning där de befintliga koldioxidutsläppen beräknas minska med cirka 60 procent och svavelutsläppen minska med cirka 45 procent till skillnad från dagens energiproduktion som huvudsakligen kommer från kolkraft. Staden Olsztyns energibehov beräknas öka kommande år vilket skulle ge ett underskott av energi med dagens situation. Olsztyn är idag samtidigt till viss del beroende av däcktillverkaren Michelin som har en stor fabrik i staden som levererar överskottsenergi från sin verksamhet in till tätorten. Rindis projekt skulle innebära att ett eventuellt energiunderskott skulle täckas och att Olsztyn stad inte skulle behöva vara beroende av Michelins fabrik.

I Polen idag läggs 97 procent av soporna på deponi och endast tre procent återvinns. Detta medför att Polen har svårigheter att uppfylla EU:s miljökrav (Sveriges Radio). Förbränning av sopor kommer att bidra positivt till avfallsproblemen men också att växthusgaser kommer att minska drastiskt. Minskningen av växthusgaser uppkommer till följd av att kolet ersätts av förnyelsebara energislag samt att läckage från avfallsdeponier minskar.

Projektets genomförande kommer att bidra till en hållbar utveckling i regionen genom:

- Att stimulera utvecklingen av jordbruksproduktionen för energiändamål.
- Att utveckla bioenergimarknaden i Polen.
- Reducera mängden avfall som deponeras.
- Reducera förstörandet av jorden och föroreningarna till ytvatten och grundvatten, samt att landskapsbilden förbättras.
- Förbättra luftmiljön kring nuvarande energiproduktionskällor och avfallsdeponier.
- Bidra till att minska den globala uppvärmningen genom reduktion av växthusgaser.
- Det blir en lokal lösning på stadens energiförsörjning.

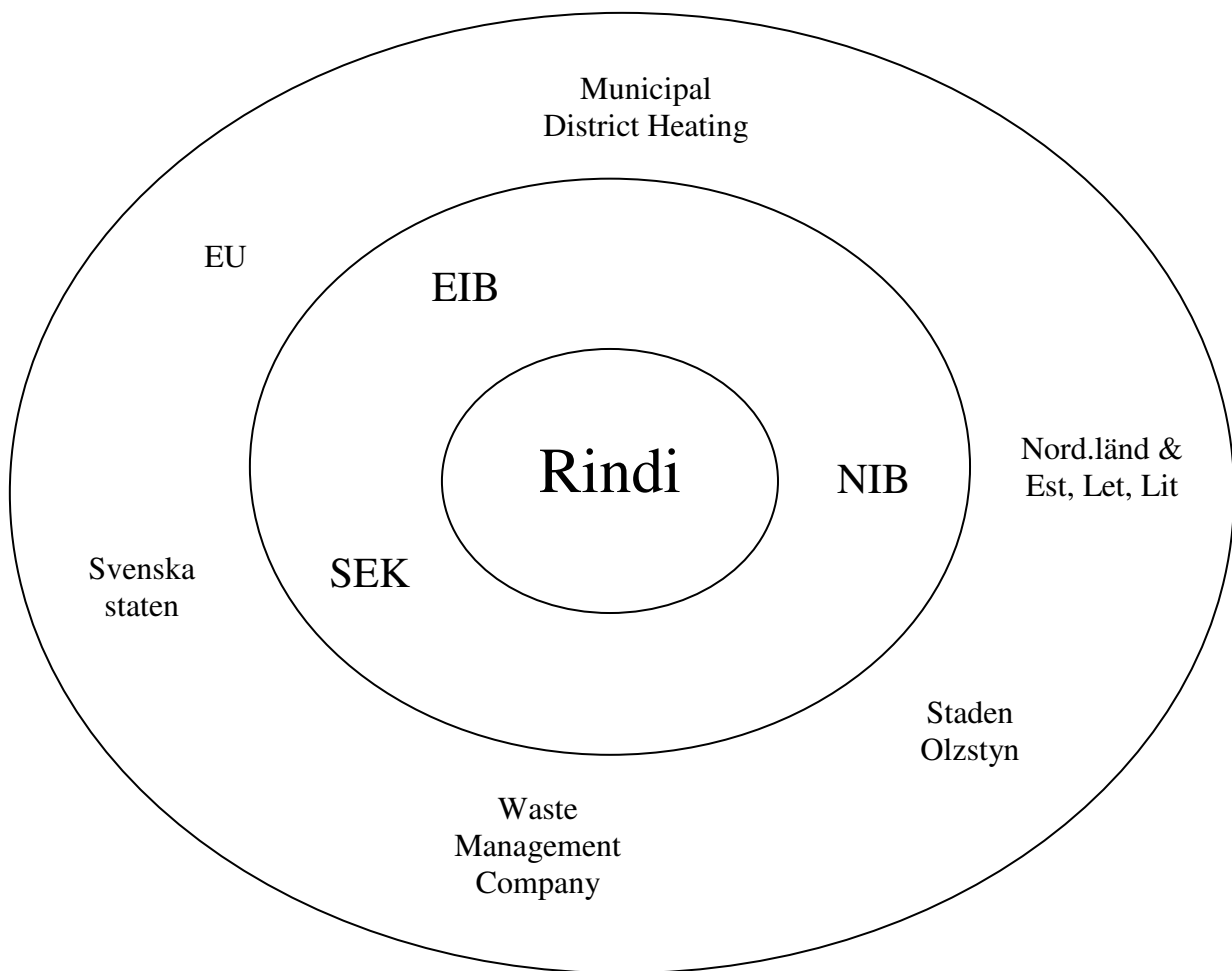
Intressenterna i projektet utöver Rindi är, Municipal District Heating Company Ltd. (MPEC Ltd.), Waste Management Company Ltd. (ZGOK Ltd.) och Olsztyn stad. Intressenternas olika roller i projektet är som följer: att organisera finansieringen och konstruktionen av anläggningen sköter Rindi. De bidrar också med den kompetens och erfarenhet som företaget

besitter inom teknik, organisation och drift av fjärrvärmeanläggningar. Tillgången och distributionen av den genererande värmen sköter Municipal District Heating Company Ltd. (MPEC Ltd.). Waste Management Company Ltd. (ZGOK Ltd.) levererar färdigt och brännbart avfall till fjärrvärmeverket. Olsztyn stad medverkar i administrationen, legala aspekter och som ägare av infrastruktur i projektet. Kostnaden för projektet beräknas uppgå till cirka 800 miljoner svenska kronor. Rindi har idag etablerat kontakt med den lokala banken BOS bank som har visat intresse och skrivit under ett ”letter of intent”². (Projektbeskrivning Rindi Energi)

4.2 Organisationsfältet

Som det ekonomiska systemet är uppbyggt idag är det en förutsättning att det finns god tillgång på krediter för företag och offentlig sektor att utnyttja (Statens offentliga utredningar). Samhället idag består av den reala sektorn vilken inbegriper produktion och konsumtion, samt den finansiella sektorn där betalningsmedel tillhandahålls och krediter förmedlas. Den finansiella sektorn kan delas in i ett flertal olika kategorier där kreditmarknaden utgör en av dem. Kreditmarknaden är uppdelad i tre delmarknader, penningmarknaden för kortfristiga lån, obligationsmarknaden för långfristiga lån samt den övriga lånemarknad med lån hos banker och andra finansiella institutioner som vi i den här uppsatsen huvudsakligen kommer att undersöka. Genom att exempelvis företag lånar pengar på kreditmarknaden möjliggörs investeringar som annars skulle vara svåra eller omöjliga att finansiera med eget kapital. För att få låna pengar krävs dock att låntagaren uppfyller olika villkor och säkerheter på grund av att långivaren faktiskt tar en risk genom att ligga ute med pengar, det görs då en bedömning av låntagarens kreditvärdighet. (Larsson 1988). Utöver de tre aktörerna, EIB, NIB och SEK så ingår även Rindi och deras samarbetspartners Municipal District Heating Company Ltd, Waste Management Company Ltd och Olsztyn stad i organisationsfältet. Även EU, Svenska staten, Nordens medlemsländer och Estland, Lettland och Litauen samt EU: s medlemsländer kan räknas med då de har en stor inverkan på hur aktörerna värderar och agerar i olika frågor. I Figur 2 nedan ges en schematisk bild av organisationsfältet.

² Ett letter of intent är en avsiktsförklaring som visar att avtalsparterna är överens och kan således fortsätta förhandlingarna. Ett letter of intent är inte juridiskt bindande. (Dokumentera)

Figur 2: Vår schematiska bild av det organisationsfält som Rindi verkar i inom ramen för etableringen av ett värme- och energiverk i Polen.

4.3 Svensk Exportkredit

Svensk Exportkredit bildades 1962 av svenska staten i samarbete med de största bankerna i landet. Bakgrunden till SEK: s grundande är att affärsbankerna på 1950-talet föreslog att ett exportfinansieringsinstitut skulle bildas. Detta eftersom tillgången på likvida medel i svensk industri på den tiden inte kunde möta de allt frikostigare kreditvillkoren som köpare krävde efter att produktionen i Europa kommit igång igen efter andra världskrigets slut. Sedan 2002 ägs SEK helt av staten och idag är deras syfte att på kommersiella grunder hjälpa till med finansiella lösningar för export och infrastruktur. Detta utträttas för att stärka svenskt näringslivs internationella konkurrenskraft. (SEK).

SEK fungerar i första hand som en långsiktig partner som kan erbjuda fördelaktiga villkor för finansiering då de har stabila ägare, låg riskexponering, stark balansräkning och en historia

med goda finanser. På grund av dessa faktorer har SEK en hög internationell rating vilket innebär att de på mycket goda villkor kan låna upp pengar på världens kapitalmarknader. (SEK 1). Vidare arbetar de efter olika internationella policys, exempelvis FN: s *UN Global Compact* som innehåller tio principer som behandlar mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och korruption i syfte att bidra till en uthållig utveckling och agera samhällsansvarigt. SEK har även egna policys som innefattar bland annat miljöpolicy och riktlinjer angående korruption. (SEK 2).

Östersjöregionen är ett område som SEK jobbar intensivt med sedan början på 1990-talet till följd av Sveriges växande handel med länderna i den här regionen. Tanken är att SEK i framtiden ska fortsätta utveckla sitt arbete i regionen då den utgör en allt större del av svensk ekonomis tillväxt. De projekt som i huvudsak har finansierats är investeringar i en förbättrad energiförsörjning, minskad miljöförstöring och en bättre transportinfrastruktur. Till följd av SEK: s långa erfarenhet och kunskap inom finansieringsområdet hjälper de även till med rådgivning i projekt. (SEK 3).

4.4 Nordiska Investeringsbanken

Nordiska Investeringsbanken startade sin verksamhet år 1976 och bildades ursprungligen av de fem nordiska länderna. Ytterligare tre nationer, Estland, Lettland och Litauen gick in som delägare år 2005. NIB, detta gemensamma internationella finansieringsinstitut, har som sitt främsta syfte att främja de nordiska ekonomiernas tillväxt genom långsiktig långivning till privata och offentliga projekt. Huvudkontoret ligger i Helsingfors och ytterligare två kontor finns, ett i Köpenhamn respektive ett i Singapore. Banken drivs på affärsmässiga grunder och vill genom kreditgivning vara ett komplement till andra finansieringsformer åt sina kunder. NIB ska samtidigt även förvalta det kapital som ägarna satsat genom avvägd och stabil förräntning. (Norden, de nordiska ländernas officiella samarbete).

På den nordiska marknaden är NIB en aktör vid gränsöverskridande investeringar och vid företagsprojekt där flera av de nordiska länderna ingår. NIB medverkar i projektfinansiering som förbättrar infrastruktur i Norden och Baltikum, säkerställer energiförsörjning eller projekt inom forskning och utveckling. Projekt med prioritet är de som medför miljöförbättrande

effekter. (Regeringskansliet). Vid all finansiering beaktar NIB de miljömässiga effekterna av projektens verksamhet. (NIB). NIB:s definition av hållbar utveckling lyder:

”Hållbar tillväxt siktar mot en långsiktig tillväxt utan påtaglig eller permanent skada på miljön/naturen och ekonomins naturliga produktionskapacitet. Perspektivet hållbar tillväxt ser framåt och söker tillförsäkra att det finns resurser för tillväxt i framtiden” (NIB 1, egen översättning).

NIB anser att ekologiska och sociala aspekter måste beaktas och vara en del av en god affär som leder till hållbar utveckling. NIB tror att denna ansats möjliggör en konkurrensfördel för bankens kunder och att ekonomisk tillväxt och en god miljö går hand i hand. (NIB 2).

På tillväxtmarknaderna utanför Norden finansierar banken projekt av ömsesidigt intresse för låntagarländerna och Norden. Prioriterade områden i verksamheten är Östersjö- och Barentsregionerna³ och banken vill särskilt stödja projekt som gynnar den ekonomiska utvecklingen i närområden till Norden och speciellt projekt med miljöförbättrande verkan. NIB har idag verksamhet i omkring 40 länder. Lån till medlemsländerna utgör den största delen av lånestocken och ungefär en femtedel av lånen går till kunder utanför medlemsländerna. (Norden, de nordiska ländernas officiella samarbete). Finans- och ekonomiministerna i det Nordiska Ministerrådet fungerar som en guvernörsstyrelse för NIB. De fastställer bankens årsredovisning, behandlar övergripande strategiska frågor och beslutar om stadgeändringar. (Regeringskansliet).

4.5 Europeiska Investeringsbanken

Europeiska Investeringsbanken bildades 1958 till följd av att Romfördraget⁴ undertecknades, och då blev EIB Europeiska Unionens långsiktiga låneinstitut. EIB ägs av EU: s medlemsländer och dess syfte är att verka efter EU: s mål och då särskilt den europeiska integrationen och utvecklingen av ekonomiskt svaga länder. EIB: s totala kapital att låna ut beräknas uppgå till sammanlagt 165 miljarder euro. Då det är medlemsländerna som äger EIB

³ Region som består av Norrbottens och Västerbottens län i Sverige; Lapland, Kainuu och Norra Österbottens förbund i Finland; Nordland, Troms och Finnmarks fylken i Norge samt Murmansk län, Archangelsk län med Nenets autonoma område, republiken Komi samt republiken Karelen i Ryssland (Länsstyrelsen Västerbotten)

⁴ Fördrag som skrevs under 1957 och beskriver hur det Europeiska samarbetet skall gå till och vilka områden som samarbetet ska ske kring. (EU-Upplysningen).

har banken den högsta credit ratingen som går att uppnå vilket gör att de kan låna kapital på kapitalmarknaderna i världen till mycket förmånliga villkor. Projekten som EIB finansierar måste ligga i linje med EU:s ekonomiskt politiska mål och exempel på projekt som ligger inom ramarna för detta är investeringar inom energieffektivisering, energiproduktion och telekommunikation. (EIB).

Vad som skiljer EIB från en traditionell kommersiell affärsbank är att de inte bedriver vinstdriven verksamhet och har därför inte någon inlåning, valutaspekulation eller liknande utan ägnar sig endast åt finansieringsprojekt som bedöms gynna Europa. 87 procent av EIB:s finansiering sker i EU men finansiering sker även utanför EU i närmare 150 olika länder. I huvudsak går EIB inte in med mer än 50 procent av den totala investeringen men i vissa fall kan undantag göras och upp till 100 procent av projektet kan då finansieras. Då de i huvudsak inte går in med mer än 50 procent av kapitalet arbetar de aktivt med att skapa och upprätthålla samarbeten med andra finansiärer, både kommersiella banker men också vanliga företag och andra organisationer inom affärsvärlden. (EIB 1).

EIB:s hållbarhetsarbete utgår i huvudsak från EU:s framtagna miljöprogram samt från EU kommissionens strategi för en hållbar stadsmiljö. Dessa två strategier som behandlar miljö- och hållbarhetsfrågor berör en rad olika områden som exempelvis biodiversitet (biologisk mångfald), klimatfrågor, vattenförsörjning och sociala frågor. (EIB 1). EIB utgår från EU:s definition av hållbar utveckling som innebär att behoven hos dagens generationer ska tillgodoses utan att det ska påverka kommande generationer att tillgodose sina behov och avser både ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter. Detta ska uppnås genom insatser och åtgärder som ska syfta till att öka konkurrenskraften, den ekonomiska tillväxten och skapa nya arbetstillfällen (Renewed EU Sustainable Development Strategy). Banken förespråkar och stödjer även innovativa investeringar i utbildning, forskning och informations- och kommunikationsteknologi om det bidrar till ett starkare och mer enat Europa. (EIB 2).

5. Intervjustudie

I detta kapitel presenterar vi sammanställningen av svaren från våra intervjuer. Våra aktörer, finansiärer har svarat på sexton frågor som finns i en bilaga längst bak i uppsatsen. Svaren presenteras nedan och behandlar faktorer och miljöaspekter som beaktas vid projektfinansiering. Därefter redogörs för hur aktörerna utvärderar miljöaspekterna för ett projekt samt om det är en fördel att verka inom förnyelsebar energi. Vidare redogörs för finansiärernas syn på ansvarsfrågan för ett projekt och vilka som medverkar i bedömningen av ett projekt. Betydelsen av projektets storlek och företagets marknadsposition beskrivs och personalens utbildning. Avslutningsvis sammanfattas aktörernas syn på dagens miljöarbete och hur det har förändrats under de senaste åren.

Presentation av respondenterna

Vår första intervju gjorde vi över telefon med Europeiska Investeringsbanken där vi intervjuade Erik Gällstad i Luxemburg, ansvarig för ett nordiskt team och biträdande chef för Östersjöregionen. Till stöd inför intervjun hade Erik Gällstad diskuterat med en kollega från miljöavdelningen då han själv främst arbetar med den finansiella analysen. På Svensk Exportkredit intervjuade vi personligen Michael Käbin i Stockholm, regionsansvarig för Östersjöregionen samt bevakning av EU: s nya medlemsländer, kandidatländer samt Ryssland och Ukraina. Michael Käbin hade konsulterat med Martina Wikström som arbetar med CSR på Svensk Exportkredit (Corporate Social Responsibility) inför intervjun. Den tredje intervjun gjordes via e-post med Dennis Hamro-Drotz som arbetar som miljöanalytiker på Nordiska Investeringsbankens huvudkontor i Finland.

Faktorer och miljöaspekter som beaktas vid projektfinansiering

När våra aktörer bedömer vilka faktorer och miljöaspekter som är viktiga vid ett projekt framgick det att SEK lägger stor vikt vid hur det beräknade kassaflödet vid projektfinansiering ser ut. Detta eftersom det inte finns någon annan verksamhet att luta sig emot, vilket det finns vid vanlig företagsfinansiering och innebär då att man med relativt stor säkerhet måste kunna bedöma hur stort kassaflödet blir. Vidare är analysen av den finansiella strukturen viktig, till exempel genom att undersöka förhållandet mellan eget kapital och skuldfinansiering. En annan viktig aspekt är marknadsförutsättningar såsom konkurrenter,

tillväxt och råvarutillgång. Avtalsstrukturen, lagar, försäkringsupplägg, eventuella fullgörandegarantier, miljöaspekter/risker och eventuella tillstånd/licenser är andra faktorer som SEK anser vara viktiga att utvärdera. (M Käbin 2009, intervju 4 Maj). EIB delar upp sina faktorer i två delar, den ena är projektets finansiella och ekonomiska styrka samt kundens förmåga att återbetala lånet och den andra delen utgörs av projektets förutsättningar att nå upp till EU: s politik, medräknat EU: s miljöpolitik (E Gällstad 2009, intervju 30 April). NIB angav först faktorerna, projektets och det bakomliggande bolagets ekonomiska livskraft och projektets uppfyllelse av miljökrav. Sedan angavs att projektet leder till förbättrad konkurrenskraft eller miljöförbättring, projektets miljökonsekvenser samt ränta på lånet (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj).

Alla aktörerna ansåg att en rangordning av faktorerna i princip är omöjlig eftersom de ofta går hand i hand. EIB angav att de två delarna, den finansiella delen och projektdelen måste uppfyllas fullt ut för att de ska kunna gå in som finansiärer. Erik Gällstad uttryckte det som *”är det så att projektet eller investeringen inte är förenlig, eller att man inte gjort en miljökonsekvensbeskrivning till exempel, då kan vi inte finansiera det, så då faller det på sin egen rimlighet”*, han säger också *” Den finansiella styrkan är naturligtvis A och O att den finns annars kan inte vi agera som bank”*. (E Gällstad 2009, intervju 30 April). SEK anser att faktorernas inbördes betydelse beror på projektets natur såsom bransch, längd, geografiska läge och teknikutveckling. Alla faktorer är viktiga eftersom svenska staten, regeringen hösten 2002 tog initiativ om ”Globalt Ansvar” vilket vill stimulera svenska företag att finna praktisk tillämpning på de värderingar och normer som regeringen anslutit sig till genom olika internationella överenskommelser. En av utgångspunkterna är OECD: s (Organisation for Economic Co-operation and Development) riktlinjer för multinationella företag med rekommendationer om företags ansvar. En annan är FN: s Global Compact som innehåller rekommendationer inom fyra följande områden, miljö, korruption, arbetsvillkor och mänskliga rättigheter. SEK tar hänsyn till samtliga dessa områden vid kreditgivning. Ytterligare tre omständigheter är vägledande för SEK: s engagemang i miljöprojekt, den första är, svenska ordförandeskapet i EU med prioritet av Östersjöområdet, miljö och tillväxt. Den andra punkten är EU: s nya Östersjöstrategi som skall antas under svenska ordförandeskapet (som börjar den 1 juli 2009) och slutligen nämndes FN: s klimatkonferensen som ska hållas i Köpenhamn i december 2009. (M Käbin 2009, intervju 4 Maj).

Faktorerna är svåra att rangordna anser NIB, men projektets ekonomiska livskraft och uppfyllelsen av minimikrav av miljöaspekter är ett krav för att banken överhuvudtaget skall överväga att ge ett lån. NIB anser att alla faktorerna är viktiga då en ekonomisk utveckling och en välmående miljö går hand i hand och stödjer varandra. (D Hmaro-Drotz 2009, intervju 11 Maj). Något som Erik Gällstad på EIB vidare poängterade var behovet för dem att behålla sin goda kreditvärdighet vilket är grunden för att kunna låna ut pengar till förmånliga villkor. EIB har idag en så kallad ”triple AAA rating” vilket innebär att de kan låna upp pengar till de förmånligaste villkoren ute på kapitalmarknaderna och därmed vidare erbjuda förmånliga lån till sina egna låntagare. På grund av detta undviker EIB att gå in och finansiera projekt som bedöms alltför riskfyllda. (E Gällstad 2009, intervju 30 April).

Utvärdering av miljöaspekter

När det gäller beaktandet av ett projekts miljöaspekter så svarade EIB att alla beviljade projekt genomgår en obligatorisk miljöutvärdering där det genomförs en systematisk genomgång av projektets miljökonsekvenser. Detta genomförs med hjälp av miljökonsekvensbeskrivningar, tillsyn av projektlandets och EU:s miljölagstiftning och banken har även en egen miljöhandbok med åtaganden att följa. (E Gällstad 2009, intervju 30 April).

SEK anser att ett projekts miljöaspekter är en av flera viktiga bedömningspunkter som vid behov utvärderas. SEK gör en bedömning av risken för en eventuell negativ miljöpåverkan vad avser den presumtiva motparten och när det gäller kreditens ändamål. Dels görs en initial bedömning av den motpart som är involverad i projektet och dels görs så långt som möjligt en fördjupad bedömning av projektet. Den initiala bedömningen ska främst återspegla hur väl motparten tar hänsyn till och hanterar miljöfrågorna i sin verksamhet, till exempel genom att inhämta information om miljöpolicy, miljöledningssystem och hänsyn till klimatfrågan. Denna analys skall säkerställa att motparten kan klassificeras som acceptabel givet vid var tid beslutade kriterier som SEK har för sin klassificering av motparter. Den fördjupade bedömningen görs ofta genom inhämtning av dokumentation och information från projektaktörerna själva, samarbetsorganisationer och externa parter såsom intresseorganisationer. Även miljökonsekvensbeskrivningar införskaffas och är ofta omfattande. När så krävs tas externa konsulter in i arbetet med miljöarbetet. Genom hela

bedömningsprocessen arbetar SEK efter ett eget utarbetat system som de kallar ”trafikljussystemet” och som ska avspegla risken i företaget eller projektet. Systemet innebär att det görs en riskklassificering avseende SEK:s prioriterade hållbarhetsområden för att identifiera motparternas hantering av hållbarhetsfrågorna. Projektet bedöms enligt de tre färgerna, rött, gult och grönt. Exempelvis innebär rött ljus att den ovan nämnda fördjupade bedömningen måste genomföras. När en utredning kräver så genomförs också platsbesök och information från andra intresseorganisationer såsom Naturskyddsföreningen hämtas in. Ramverk av stor vikt utöver SEK: s egen miljöpolicy respektive egna miljöriktlinjer är OECD: s miljöriktlinjer samt Ekvatorprinciperna⁵. SEK framhåller även följande kriterium vid utvärderingen; att stödja svenskt näringsliv genom att tillhandahålla långsiktiga finansieringslösningar som bidrar till samhällsnytta såsom hållbar utveckling och arbetstillfällen. (M Käbin 2009, intervju 4 Maj). På NIB går alla potentiella projekt igenom en obligatorisk miljöanalys där miljörisiker och möjligheter värderas. Fortsättningsvis utvärderas utsläppsnivåer före och efter projektet, uppfyllandet av bankens egna krav (exempelvis ett miljöledningssystem) och bolagets kapacitet att genomföra projektet i enlighet med dessa. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj).

Fördel att verka inom förnyelsebar energi

SEK menar att kreditgivning till projekt inom förnyelsebar energiprofil förväntas få allt högre prioritet, speciellt med tanke på EU: s mål om 20 procent förnyelsebar energi till år 2020 (E Gällstad 2009, intervju 30 April). NIB anser att det är en klar fördel att verka inom området då bankens strategi är att finansiera projekt som stärker medlemsländernas konkurrenskraft och/eller förbättrar miljön. Projekt som ses medföra positiva miljökonsekvenser har klart bättre chanser att för det första få finansiering och för det andra även ha möjlighet eller större flexibilitet att få mer attraktiva lånevillkor. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj).

EIB framhåller att förnyelsebar energi är ”*top priority*” inom energiområdet. Banken har som mål att minst 200 miljoner euro årligen skall avsättas till finansiering av förnyelsebar energi. Detta för att bland annat bidra till EU: s mål om att uppnå 20 procent förnyelsebar energi till år 2020 samt för att bidra till att minska koldioxidutsläpp och på så sätt motverka pågående klimatförändringar. (E Gällstad 2009, intervju 30 April).

⁵ Ekvatorprinciperna är finansbranschens riktlinjer för värdering och styrning av miljömässiga och sociala risker i samband med större, globala projekt (Stockholms Universitet).

Finansiärernas ansvar för projektets miljöpåverkan

SEK framför att de i allra högsta grad anser sig ha ett ansvar för den miljöpåverkan ett projekt har. Ansökan avslås om miljöprovningen visar på negativ miljöpåverkan eller om miljökonsekvensbeskrivningen påvisar risker i projektet så att den blir oacceptabel. (M Käbin 2009, intervju 4 Maj). EIB ser också att de har ett ansvar i hur projekten de finansierar påverkar miljön men får inte agera kontrollmyndighet då de saknar behörighet för detta. Istället sköts detta av respektive medlemslands nationella miljömyndighet. Bryts något miljökrav är det respektive lands miljömyndighet som i första hand ska ingripa och om inte det hjälper förbehåller sig EIB att säga upp lånet och begära pengarna tillbaka. (E Gällstad 2009, intervju 30 April). Också NIB har åsikten att de har ett absolut ansvar för de projekt de finansierar. Det slutgiltiga ansvaret enligt NIB att allt går rätt till ligger naturligtvis på låntagaren, men NIB har åtagandet att kräva att miljöaspekterna tas i beaktande och att kräva in nödvändig dokumentation som visar att så är fallet. Ifall NIB medvetet skulle gå in i ett projekt som klart bryter mot miljölagstiftningen ”*skulle detta ju, vara om inte annat, ett tyst godkännande av förfarandet*” skriver Dennis Hamro-Drotz. Att NIB som finansiär ställer krav på sina kunder hoppas de ska driva på trenden att dessa aspekter tas i beaktande i alla nya projekt som initieras samt att det skickar en signal till marknaden att dylika aspekter är nödvändiga att beakta. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj).

Medverkande i bedömningsprocessen och dess utformning

På EIB kommer de som är med i bedömningsprocessen av ett projekt både från projektgruppen där miljöspecialister ingår och den finansiella/ekonomiska gruppen där det ingår personer som huvudsakligen arbetar med de ekonomiska aspekterna, finansiell risk och strukturering. Dessa två grupper sätter upp två rapporter, en finansiell och en projektrapport som sedan sammanställs för att skickas vidare till ledningsgruppen som agerar kreditkommitté. Det slutgiltiga beslutet fattas sedan av styrelsen som träffas tio gånger per år och består av representanter från alla medlemsländer. Kreditkommittén består av representanter från de stora medlemsländerna medan de mindre får olika mandatperioder. (E Gällstad 2009, intervju 30 April). Hos NIB ingår en rad olika personer i bedömningsprocessen. Först nämner Dennis Hamro-Drotz Loan originator, som är den som har den närmaste kontakten med kunden, som initierar affären och håller i trådarna från början

till slut. Sedan kommer Project manager, vilken är specialiserad på projektfinsiering och arbetar i nära samarbete med loan originator. Därefter kommer Projektanalytiker som gör den finansiella analysen av projektet och Miljöanalytiker som gör en miljöanalys av projektet. Slutligen kommer Mandate officer, vilken utvärderar projektets mandat, det vill säga att alla olika krav uppfylls och Credit officer som utvärderar kreditaspekter baserat på de analyser som är gjorda innan projektet går vidare till bankens kreditkommitté för behandling av godkännande av lån. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj). SEK nämner att det finns en kedja av beslutsinstanser som har att besluta om projektet är acceptabelt för SEK men går inte närmare in på vilka som medverkar i processen (M Käbin 2009, intervju 4 Maj).

På frågan om bedömningsprocessen och faktorerna ser annorlunda ut beroende på vilket land som ett projekt avser svarar Erik Gällstad på EIB att det egentligen inte ska vara någon skillnad då alla medlemsländerna per definition står inför EU:s direktiv i nationell lagstiftning, det vill säga även EU:s miljödirektiv. I realiteten så är det dock vissa skillnader då vissa medlemsländer kan ha problem med skyddade områden som exempelvis Natura 2000 områden⁶. En del medlemsländer har också problem att uppfylla sina åtaganden vad gäller lagstiftning och därför måste EIB vara extra försiktiga i dessa länder och se till att alla åtaganden på alla områden efterlevs, även miljöområdet. (E Gällstad 2009, intervju 30 April). Här svarar NIB att den geografiska placeringen inte har någon nämnvärd inverkan på bedömningsprocessen. Istället påverkar faktorer som projektets utformning och industrisektor. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj). SEK menar att i länder med brister i miljölagstiftningen eller svag miljölagstiftning är det av stor vikt att analysera projektets miljöpåverkan och motpartens hantering av miljöaspekterna. Är den internationella standarden mer strikt än värdlandets egna förespråkas ofta den internationella. I SEK:s kreditavtal ingår normalt korruption och miljöklausuler såsom del av default klausul, det vill säga att brott mot dessa utgör uppsägningsgrund för SEK. (M Käbin 2009, intervju 4 Maj).

Projektets storlek och företagets marknadsposition

EIB inriktar sig främst på stora kreditvärdiga projekt där de kan finansiera upp till 50 procent av den totala summan, eftersom banken inte är organiserad på ett sådant sätt att de kan hantera mindre lån. När det gäller Rindis projekt tror Eric Gällstad att EIB skulle kunna gå in som

⁶ Nätverk av områden i Europa som innehåller skyddsvärda arter och livsmiljöer som bedöms behöva skyddas för att säkerställa att de finns kvar på lång sikt (Naturvårdsverket 2).

medfinansiärer då projektet definitivt anses ligga i linje med EIB: s verksamhet. Erik Gällstad säger vidare att ” *historiskt så är det inget nytt att finansiera såna här kraftvärmeverk i Polen, det har vi gjort förr och det är också det ni skriver om brännbart avfall och biobränsle har vi också gjort förr*”. Dock behövs mer information för att avgöra detta och för att kunna komma fram till hur den slutgiltiga finansieringen skulle kunna se ut rent strukturellt. Som regel är det attraktivare för EIB att låna ut pengar till större företag med stora marknadsandelar då dessa oftast har starkare finansiell styrka men som även är starkare rent personalmässigt, tekniskt och institutionellt. Mindre företag med små marknadsandelar kan indirekt låna pengar av EIB men detta sker genom partnerbanker, i Sverige är Swedbank en sådan. (E Gällstad 2009, intervju 30 April). SEK arbetar mycket med stora företag men i allt större utsträckning får även små och medelstora företag (SME:s) hjälp med finansiering genom det så kallade Exportlånet. SEK är en av fem organisationer vilka genom Almi tillhandahåller exportlånet till SME:s. I nätverket ”*Gruppen för Finansiering av Miljöteknikexport*” ingår förutom SEK tio andra statliga organisationer Almi, Exportkreditnämnden, Swedfund, Exportrådet, Energimyndigheten, Vinnova, Tillväxtverket, Invest in Sweden Agency (ISA), Sida och Swentec. Detta samarbete anses vara ett mycket viktigt samarbete. (M Käbin 2009, intervju 4 Maj). NIB anser att projektets storlek till en viss grad påverkar deras intresse att gå in i ett projekt och kan alltid finansiera högst 50 procent av ett projekts totalinvestering. Lånen brukar ligga i storleksklassen 10 - 100 miljoner euro. När det handlar om mindre lån kanaliseras dessa via lån till andra banker, som i sin tur delar upp NIB: s lån i mindre delar. Då NIB tittar på ett företags storlek och marknadsposition är det speciellt dess finansiella position, ekonomiska livskraft och återbetalningsförmåga, det vill säga finansiella och ekonomiska risker som beaktas. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj).

Personalens utbildning och aktörernas miljöarbete

Den personal på EIB som bedömer miljö- och hållbarhetsfrågor i ett projekt utbildas på EIB genom att all personal fortlöpande utbildas av bankens miljöavdelning som ingår i den tidigare nämnda projektavdelningen. Under utbildningarna berörs frågor om miljökonsekvensbeskrivningar, klimatförändringar, biologisk mångfald, sociala frågor, miljölagstiftning med mera. Specialisterna som utbildar personalen inhämtar sin kunskap genom externa utbildningar som hålls av välrenommerade universitet och högskolor som är specialiserade inom olika delar av miljöområdet, exempelvis miljöjuridik och miljöekonomi.

(E Gällstad 2009, intervju 30 April). På SEK har personalen fått utbildning av externa föredragshållare, från bland annat av Naturvårdsverket och Amnesty International. SEK: s trafikljussystem som tidigare nämnts skapar även det en medvetenhet hos personalen om SEK: s hållbarhetsarbete inom ramen för kreditprocessen (M Käbin 2009, intervju 4 Maj). Personalen på NIB har akademisk bakgrund inom miljöteknik, naturvetenskap och/eller miljöekonomi och Corporate Social Responsibility (CSR), socialt ansvarstagande. Därtill får de löpande utbildning genom seminarier, miljökonferenser och även utbildning i relevanta ämnen såsom miljöledningssystem. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj).

Alla tre aktörer har idag en miljöpolicy. SEK har sedan 1996 en miljöpolicy som fortlöpande reviderats. SEK gör årligen en Global Reporting Initiative, vilket är en frivillig hållbarhetsredovisning, eftersom alla statligt ägda organisationer numera är föreskrivna att göra så (M Käbin 2009, intervju 4 Maj). NIB: s miljöpolicy omfattar både den direkta och den indirekta miljöpåverkan. Dennis Hamro-Drotz påpekar att NIB: s anser att bankens största miljöpåverkan är den miljöpåverkan som orsakas av de projekt som de finansierar och han hänvisar till bankens miljöpolicy och riktlinjer (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj). I detta dokument anges att banken ska följa gällande standarder, förespråka miljövänliga investeringar, göra en miljöbedömning där projekten kategoriseras i olika grupper efter miljöpåverkan, ge lån via partnerbanker till mindre företag, ha samhällsengagemang och öppet redovisa information, bevaka projekten, agera ansvarsfullt och fortlöpande utveckla bankens miljöarbete (NIB Miljöpolicy). Vad avser EIB bedöms den indirekta miljöpåverkan som uppkommer genom projekten i varje enskilt fall och när det gäller den direkta miljöpåverkan så sköter bankens fastighetsavdelning om detta, dokumentation sker av mängd förbrukat kopieringspapper, värmeförbrukning, elförbrukning, vattenkonsumtion med mera vilket sedan redovisas i en årlig hållbarhetsrapport som kallas *Corporate Responsibility Report*. EIB har även en miljöpolicy som kallas *EIB Statement on Environmental and Social Principles and Standards* och en beskrivning av hur miljöfrågorna ska analyseras finns dokumenterat i en handbok som kallas *Environmental and Social Practices Handbook*. (E Gällstad 2009, intervju 30 April).

Aktörernas syn på miljöarbetets förändring under de senaste fem åren

Michael Käbin på SEK anser att miljöfrågorna fick större vikt år 2004 i samband med EU:s stora utvidgning då stora eftersatta behov fanns bland EU:s nya medlemsstater samt att under senare år har den globala energi- och miljödebatten än mer accentueras i och med bland annat Sternrapporten och FN:s klimatpanel. Han anser att den globala energi och miljödebatten kom igång på allvar med debatten om växthusgaser, publicerandet av Sternrapporten och uttalanden från FN:s klimatpanel. (M Käbin 2009, intervju 4 Maj). Erik Gällstad som under femton års tid jobbat på EIB sade sig tydligt kunna se hur miljöarbetet utvecklats under de senaste fem åren. För fem år sedan hade banken endast en anställd miljöspecialist, för tio år sedan ingen. Idag arbetar sex miljöspecialister på banken och är specialiserade inom olika områden. Sedan år 2004 publiceras även en årlig miljörapport som idag inkorporeras i den årliga hållbarhetsrapporten. Erik Gällstad tror att utvecklingen kommer att fortsätta i samma takt som under de senaste fem åren och EIB planerar att i framtiden rapportera och redovisa bankens koldioxidavtryck, alltså hur mycket koldioxid projekten släpper ut som finansieras med bankens medel. (E Gällstad 2009, intervju 30 April). Även Dennis Hamro-Drotz på NIB anser att miljöarbetet har förändrats under de senaste fem åren. NIB:s miljöarbete går fortsättningsvis framåt och mer och mer vikt ges åt miljöutvärderingen. Det senaste året togs till exempel en ny reviderad version av bankens miljöpolicy i bruk. Dessutom började samtliga projekt även värderas ur ett miljömandatperspektiv vilket innebär att projekten värderas utifrån miljönyttan, den positiva inverkan på miljön som ett genomfört projekt kontra om projektet inte skulle genomföras. Sedan den nya miljöpolicyen togs i bruk publiceras även samtliga projekt med potentiellt stora miljökonsekvenser externt i 30 dagar för kommentarer av allmänheten innan banken fattar sitt slutgiltiga beslut om projektet. (D Hamro-Drotz 2009, intervju 11 Maj).

6. Analys

I detta kapitel analyserar vi vår empiri genom teorierna, som presenterades i kapitel 3, Politisk Ekonomisk Organisation, isomorfism, standardisering och legitimitet samt ser på den ur perspektivet Hållbar Utveckling och Ekologisk Ekonomi.

Intervjuerna med aktörerna ger den övergripande bilden av att miljö- och hållbarhetsfrågor är en viktig del av det dagliga arbetet. Det finns tydliga mål för deras verksamheter där de strävar mot att bidra till ett hållbart samhälle, en hållbar utveckling. Samtidigt måste hela samhället styras in mot en långsiktighet som bygger på en förståelse om att naturens resurser måste utnyttjas på ett hållbart sätt. Om denna insikt finns hos aktörerna är dock oklart då de gärna framhäver hållbar tillväxt som ett medel för samhället, men risken finns att denna tillväxt inte ryms inom de ekologiska ramarna.

Projektet och aktörernas intresse för det

Det finns ett klart intresse att investera i ett projekt likt Rindis, alla intervjuade aktörer är uttalat positiva eftersom förnyelsebar energi är högaktuellt inom energidiskussionen på den politiska arenan. Schwartz (2009) beskriver att företag försöker anpassa sig till omgivningens växande miljökrav. På så sätt försöker företagen uppnå legitimitet genom att arbeta mot en samstämmighet mellan dem själva och omvärlden och på så sätt bli accepterade och trovärdiga inom sitt organisationsfält. Både EIB och SEK poängterar vikten av att uppfylla EU:s mål om 20 procent förnyelsebar energi till år 2020. EIB uttrycker det som att projektet därför är ”*Top priority*” hos dem. Också NIB ser det som att ett företag verksamt inom förnyelsebar energi har en klar fördel eftersom ett sådant projekt innebär en miljöförbättring och därför prioriteras högt. Alla aktörerna bedömer projektet som potentiellt lönsamt och högaktuellt och är intresserade av att investera i förnyelsebar energi för att bli legitima inom sitt organisationsfält och samhället i övrigt. Idag anses det ”rätt” att gå in i projekt av den här karaktären men det finns även lagar, krav och politiska visioner som styr inriktningarna på energipolitiken och vilka investeringar som förväntas göras. På grund av detta blir aktörerna ”tvingade” att investera inom vissa specifika branscher och områden för att nå upp till kraven och målen. Detta ”tvång” leder till att de blir allt mer lika, homogena och får liknande inriktning på sina verksamheter. När aktörer inom ett organisationsfält utsätts för formella och informella påtryckningar av samhällets myndigheter, institutioner och regelverk formas

aktörerna och blir med tiden allt mer homogena. Detta fenomen bland aktörerna benämner DiMaggio och Powell (1983) som tvingande isomorfism.

Miljö- och hållbarhetsaspekter i projektet

Gemensamt för alla aktörerna är att de har ett väl utvecklat system för utvärdering av miljö- och hållbarhetsaspekter. Var och en av aktörerna har sitt eget tillvägagångssätt att hantera dessa aspekter i ett projekt. När aktörerna ses ur Söderbaums (2008) teoretiska perspektiv PEO, där en organisation, företag inte endast styrs av ett vinstperspektiv utan även genom politiska och ideologiska värdegrunder, kan de ses agera som PEO: s då de har integrerat miljö och hållbarhetsaspekterna i den totala bedömningen av ett projekt. Det är inte endast de ekonomiska aspekterna som är avgörande utan de försöker att få ett holistiskt perspektiv på det fullständiga projektet. Till exempel menar EIB att både de finansiella och de miljöpolitiska faktorerna måste uppfyllas fullt ut, ingen av faktorerna kan utesluta den andra. Likaså SEK, och NIB stämmer in i detta resonemang om att de ekonomiska aspekterna inte kan värderas högre än miljö- och hållbarhetsaspekterna. Det finns också klara likheter i hur aktörerna bedömer miljö och hållbarhet i ett projekt. Alla har en mängd verktyg såsom miljökonsekvensbeskrivning, ”trafikljussystem”, miljöhandbok och olika internationella riktlinjer och standarder som försöker belysa eventuella miljörisker i ett projekt. Aktörernas syfte med de många verktygen är att få en övergripande helhetsbild av projektet och dess eventuella miljörisker från projektets start till projektets slut. Den osäkerhet som finns vid miljöbedömningar och de nya krav som ställs ifrån samhället möter aktörerna genom att använda samma verktyg som andra liknande organisationer. Härmande isomorfism uppstår såssom DiMaggio och Powell (1983) skriver när osäkerhet uppstår på organisationers arena och de försöker ta efter framgångsrika organisationer och skapa liknande strukturer och tillvägagångssätt inom den egna organisationen. Dessa likartade strukturer och verktyg för att göra miljöbedömningar gör att homogeniteten ökar aktörernas organisationsfält.

En annan syn på verktygen är att de kan ses som enkelspåriga standarder. Det finns faror med att miljöfrågorna genom verktyg blir standardiserade menar Rikhardsson och Welford (1997), då aktörerna genom att följa sina verktyg får en snäv syn och inte ser utanför ramarna. Konsekvenserna blir att miljöfrågorna hanteras som de alltid har gjorts och aktörerna riskerar att missa effektivare sätt att hantera dem. Samtidigt förstår vi att organisationer av den här

storleken måste ha väl fungerande regelverk för att kunna hantera och utvärdera miljöfrågorna och vi uppfattar det som att den befintliga miljöbedömningen är ambitiös och omfattande. Aktörerna söker även genom standardiseringen av sitt miljöarbete legitimitet, både hos den egna personalen liksom hos andra aktörer inom organisationsfältet. För att uppnå detta så krävs att miljöarbetet förmedlas på ett sätt som kan uppfattas av dem det riktar sig till. Detta gör aktörerna genom att på olika sätt se till att den egna personalen som ingår i bedömningsprocessen av projekten fortlöpande hålls uppdaterade om hur miljöfrågorna ska värderas och behandlas av organisationen, genom både extern och intern utbildning. Flera av verktygen såsom miljöpolicy presenteras och exponeras även externt och genom detta söker aktörerna legitimitet bland övriga aktörer inom organisationsfältet. DiMaggio och Powell (1983) menar att härmande isomorfism uppkommer när viss osäkerhet finns och organisationer utsätts för nya krav och regleringar. Organisationerna inom organisationsfältet bygger upp liknande strukturer som de etablerade och framgångsrika organisationerna i omgivningen har byggt upp för att hantera osäkerheten och de nya kraven (DiMaggio & Powell 1983). Genom att använda etablerade och erkända verktyg som miljöledningssystem bygger aktörerna i studien upp liknande strukturer för att hantera samhällets nya krav och riktlinjer. Då aktörerna strävar efter acceptans använder de verktyg som bedöms framgångsrika hos andra aktörer och då uppstår härmande isomorfism.

Skillnader i aktörernas värderingar.

I materialet framträder inte några markanta skillnader i aktörernas värderingar. SEK är den aktör som framhåller andra politiska skäl utöver de internationellt uppsatta mål och visioner som till exempel EU: s mål om 20 procent förnyelsebar energi till år 2020. De politiska skäl SEK nämner och som värderas högt är Sveriges ordförandeskap i EU, den nya Östersjöstrategi som skall antas under svenska ordförandeskapet i EU och FN: s klimatkonferens i Köpenhamn. Att SEK nämner dessa skäl kan ses som att staten genom att förespråka förnyelsebar energi vill agera föredömligt inom energiområdet. SEK: s eventuella investeringar i förnyelsebar energi kan då uppfattas som en legitimitetssökande handling. Aktören vill visa upp sig som en förebild. Sammantaget ser aktörernas värderingar ut att vara likvärdiga, troligen på grund av gemensamma regelverk och styrande normer som kommer ”uppifrån”. Alla tre är formande av målinriktningarna ovanifrån och det är detta fenomen som DiMaggio och Powell (1983) kallar den tvingande isomorfismen. Isomorfismen som

DiMaggio och Powell (1983) benämner som normativ isomorfism, innebär en likhet formad genom yrkeskåren och som gör att aktörerna uppfattar och värderar saker på samma sätt. Detta leder då till att organisationerna fattar likartade beslut angående miljöfrågor. Personalen hos de undersökta aktörerna ser ut att ha tämligen likartad kunskapsbakgrund och kompetens. Homogeniteten kan då också bland aktörerna förklaras med att personalen som bedömer ett projekt har liknande värderingar och kunskap.

Aktörerna ur ett hållbarhetsperspektiv

Begreppet hållbar utveckling har idag många olika definitioner där Bruntlandsdefinitionen, ”en utveckling som tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredställa sina behov” (Brundtlandrapporten 1987) är den mest citerade. Genom det empiriska materialet blir det uppenbart att både EIB och NIB:s definition av hållbar utveckling inbegriper ekonomisk tillväxt. Bägge aktörernas tolkningar av uttrycket hållbar utveckling har stora likheter med Bruntlandsdefinitionen som ur ett ekologiskt ekonomiskt perspektiv kritiserats för att alltför starkt framhålla den ekonomiska tillväxtens betydelse för att uppnå hållbar utveckling. Även SEK har liknande resonemang kring betydelsen av ekonomisk tillväxt när de har för avsikt att utveckla sin verksamhet i den expansiva Östersjöregionen som är i allt mer fokus för den svenska ekonomins tillväxt. Precis som Söderbaum (2008) konstaterar finns det en fara med att hållbar utveckling ofta används tillsammans med hållbar tillväxt och på så sätt blir en ständig ekonomisk tillväxt legitim. Sett ur perspektivet ekologisk ekonomi är detta resonemang mycket ifrågasatt, en oavbruten ekonomisk tillväxt är inte hållbar. Aktörernas agerande kan därför falla utanför de ekologiska ramarna som ekologisk ekonomi menar sätter gränserna för den ekonomiska utvecklingen. Inom ekologisk ekonomi betonas att det behövs en tvärvetenskaplig syn för att få en rättvis och övergripande bild av miljöfrågorna. Utifrån vår studie har vi svårt att bedöma i vilken omfattningen personalen har olika kunskapsbakgrund men till exempel både EIB och NIB svarar att de har personal med miljöutbildning med i bedömningsprocessen. Detta medverkar sålunda till att ge organisationen bättre förutsättningar att hantera miljöfrågorna. Viljan hos aktörerna att underlätta för SME:s med finansiering och på så sätt stimulera en mångfald inom näringslivet stämmer överens med Söderbaums (2008) tankar om att lokala och regionala samarbeten är en viktig del i arbetet mot en hållbar utveckling.

7. Slutsatser

Slutsatserna besvarar uppsatsens syfte att kartlägga vilka intressen och hållbarhetsaspekter ligger till grund för aktörernas finansiering av ett fjärrvärmeprojekt i Polen. Kartläggningen av aktörerna ska fungera som underlag för att ge Rindi en ökad förståelse av nuvarande samt blivande finansiärer.

Politik, ekonomi och miljö

Alla aktörerna finner att projekt av den här karaktären som intressant ur flera synvinklar. Ett projekts finansiella styrka och stabilitet är vägledande för en investering men utan uppfyllelse av miljö- och hållbarhetsaspekterna bedöms projektet som oacceptabelt. Enligt EIB måste den finansiella delen av ett projekt kunna uppvisa en ekonomisk styrka och struktur och visa att kunden kan återbetala lånet. Grunden till EIB: s intresse att finansiera ett projekt är till stor del att projektet är inom förnyelsebar energi som medverkar till att uppfylla EU: s miljöpolitik.

Likaså NIB poängterar projektets och det bakomliggande bolagets ekonomiska livskraft och återbetalningsförmåga men utöver detta måste projektet även uppfylla de uppställda miljökraven. Ett projekt inom förnyelsebar energi anses medföra positiva miljökonsekvenser och har stor möjlighet att få attraktiva lånevillkor.

Vid finansiering av ett projekt lägger SEK stor vikt vid det beräknade kassaflödet eftersom det inte finns någon ytterligare verksamhet att stödja sig mot. SEK ser även projekt inom förnyelsebar energi som intressanta eftersom det "passar in" då Sverige skall ingå ordförandeskap i EU, projektet ligger i östersjöområdet och faller in under den Östersjöstrategi som skall antas under ordförandeskapet. Ytterligare framhåller SEK kriteriet att stödja svenskt näringsliv genom långsiktiga finansieringslösningar och därigenom främja samhällsnyttan mot en hållbar utveckling och arbetstillfällen. Slutligen är även ett projekt inom förnyelsebar energi eftersträvansvärt att investera i inför FN: s klimatkonferens i Köpenhamn, december 2009.

För att sammanfatta aktörernas intentioner av att finansiera ett projekt inom förnyelsebar energi i Polen är det följande som ligger till grund, politiska, ekonomiska och miljömässiga intressen och värderingar. Alla aktörer poängterar att ett projekts ekonomiska och miljömässiga hållbarhet måste gå hand i hand för att en investering ska bli av, miljö- och

hållbarhetsaspekterna värderas lika högt som de ekonomiska aspekterna. De politiska intressena styr aktörernas inriktning på de investeringsområden som prioriteras. Utifrån vårt material tolkar vi det som att de politiska intressena har en övergripande och därmed avgörande betydelse i aktörernas agerande. Förutom ovan nämnda huvudintressen ser vi att aktörerna har en organisationsstruktur som är avsedd för att nå ut till mindre företag genom partnerbanker. Vi förstår det som att aktörerna vill fånga upp alla intressanta affärsidéer och projekt för att inte endast ett fåtal stora och dominerande företag ska få hjälp med finansieringslösningar. Detta för att gynna en mångfald inom näringslivet.

Vidare har aktörerna en bred syn på ansvarsfrågan för ett projekts miljöpåverkan. Aktörerna tar ett stort ansvar tillsammans med företaget, projektägaren för att uppfylla lagar, regler och direktiv inom miljöområdet. Slutligen kan vi konstatera att miljöfrågans genomslag har inverkat mycket på aktörernas syn att bedriva sin verksamhet. Både EIB och SEK har speciellt poängterat vikten av att stimulera investeringar i miljövänlig energi med tanke på diskussionen kring klimatfrågan. NIB anser att företag inom förnyelsebar energi har en klar fördel då det medverkar till att uppfylla bankens strategi om förbättrad miljö. Företag likt Rindi verksamma inom förnyelsebar energi ligger därför definitivt i linje med aktörernas visioner om framtida investeringar.

7.1. Diskussion

Vår studie visar att aktörernas intressen som ligger till grund för en projektinvestering kan sammanfattas med politiska, ekonomiska och miljömässiga faktorer. Aktörerna menar att miljöfrågorna värderas högt och är en viktig del av ett projekts bedömning. Vi ser utifrån vår studie att ekonomiska aspekter prioriteras lika högt som de miljömässiga vilket kan ses som självklart då kreditbranschen grundar sig på en logik om ekonomisk tillväxt. Vårt samhälle är till stora delar uppbyggt efter principen att ekonomisk tillväxt är grunden för att företag och organisationer skall kunna bestå. Detta gäller för våra studerade aktörer och de är ett verktyg för ägarna att uppfylla den politik som de förespråkar. Vi ser det dock som positivt att alla tre aktörerna genomgående betonar att miljöaspekterna och de ekonomiska aspekterna av ett projekt värderas lika högt. Det visar på att miljö- och hållbarhetsfrågorna har lyfts upp på agendan och att beslutsfattande grundas på en bredare bas av kunskap.

Aktörerna hanterar miljöproblematiken ambitiöst med en rad olika verktyg och detta bekräftar att miljöfrågorna har etablerat sig på dagordningen och behandlas med stor respekt. Även om det tycks som att miljöarbete till viss del är standardiserat så har aktörerna kommit en bra bit på vägen i arbetet med miljöfrågorna och det finns en vilja till förändring. Miljöfrågorna berör många olika områden och är svåra att överblicka och vi kan förstå att de utifrån osäkerhet söker efter likartade verktyg för att arbeta med miljöfrågorna. Politiska ambitioner och visioner finns om en förändring mot en hållbar utveckling men att utgå ifrån snäva standardiserade verktyg kan också bli farligt och det skulle vara bra med en än mer pluralistisk syn för att bemöta problematiken på ett mer effektivt sätt.

Vi ser det som mycket positivt att alla aktörerna samstämmigt uttrycker att miljöfrågan har fått stort genomslag under 2000-talet. Alla aktörerna berör klimatfrågan och är fokuserade på att ställa om samhällets energisektor mot mer hållbara lösningar utan fossila bränslen. Bara under de senaste fem åren har stora förändringar skett i aktörernas miljöarbete och förhoppningsvis kommer ännu större förändringar att ske i framtiden. Vi hoppas att allt fler följer Costanzas kloka ord ”*att det behövs en mer ekologisk ansats inom ekonomin och en mer ekonomisk ansats inom ekologin*”

7.2 Vidare forskning

Det finns en rad olika saker inom vårt behandlade område som skulle kunna forskas vidare inom, nedan ger författarna förslag på hur ett vidare steg kan tas.

- Att fördjupa sig i hur relevanta de policys, kriterier och riktlinjer som finansiärer använder är och hur dessa är framtagna samt vad de grundar sig på.
- Det skulle vara intressant att undersöka i vilken mån finansiärer lever upp till sina uttalade åtaganden inom miljöområdet. Gör de vad de säger sig göra?
- Genomföra en liknande studie på mindre miljöprojekt där fler aktörer kan vara finansiärer som exempelvis traditionella banker, investmentbolag och fonder. Detta skulle vara intressant att jämföra med denna studie för att se om det skiljer sig åt i värderingar hos de aktörerna mer än vad som framkom i resultaten i denna studie.

Källförteckning

Publicerade källor

Alvesson, M. & Sköldberg, K 1994, *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Studentlitteratur, Lund.

Berger, P & Luckmann, T 1991, *The Social Construction of Reality*. London: Reprint

Boulding, K. E., 1966 “*The Economics of the Coming Spaceship Earth*”. Reprinted from *Environmental Quality in a Growing Economy*.

Brundtlandrapporten, Our common future: Report of the World Commission on Environment and Development 1987, tillgänglig på <http://worldinbalance.net/agreements/1987-brundtland.php>,

Costanza, R 1989, “*What is Ecological Economics?*”, *Ecological Economics*, Vol. 1, No. 1

DiMaggio P J Powell W 1983, “*The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields*”. *American Sociological Review*, Vol.48, No 2. Pp (147-160)

Douglas, M 1986, *How Institutions Think*, Syracuse: Syracuse University Press

Dryzek, J 2005, *The Politics of the Earth*, Oxford University Press Inc, New York

Folke, C, Andersson, T, Nyström, S, Nycander, G 1993, *Handel och Miljö – mot en hållbar spelplan*, SOU 1993:79, Regeringskansliets Offsetcentral, Stockholm

Frankfort- Nachimas, C & Nachimas,D 1996, *Research methods in the social sciences*. Replika Press Pvt. Ltd, Delhi.

Friman, E 2003, ”Ekologisk Ekonomi – miljö, etik och rättvisa” i A Öckerman & E Friman (red.) *Hela Världen – Samhälleliga och kulturella perspektiv på miljökrisen*, Studentlitteratur, Lund

Gilje, N & Grimen, H 1992 *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, Mediaprint, Uddevalla.

Holme, I M & Krohn Solvang, B 1997 *Forskningsmetodik - Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund

IPCC, 2007, *Climate Change 2007: Synthesis Report*, http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_syr.pdf, 2009-05-10

Johansson, B 2001, *Stadens tekniska system, Naturresurser i kretslopp*, Stockholm, Formas

Jonsson, D, Gullberg, A, Jungmar, M, Kaiser, A, Steen ,P 2000, *Infrasystemens dynamik – om sociotekniska förändringsprocesser och hållbar utveckling*

- Larsson, H 1988, *Finansiella marknader – och penning politik*, Liber, Kristianstads
- Lundahl, U & Skärvad, P-H 1999, *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*, Studentlitteratur, Lund.
- Lundgren, M 1999, *Bankens natur – miljöfrågans genomslag i svenska banker*, Akademitryck AB
- May, T 2001, *Samhällsvetenskaplig forskning*, Studentlitteratur, Lund.
- Regeringens skrivelse 2005/06:126,
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/06/92/5ff0d494.pdf>
- Rikhardsson, P and Welford, R 1997 Clouding the Crisis: the construction of Corporate Environmental Management, In *Hijacking Environmentalism: Corporate Response to Sustainable Development*, R Welford (eds), pages 40-62. Earthscan, London
- Schwartz, B 2009, Environmental Strategies as Automorphic Patterns of Behaviour, *Business Strategy and the Environment*, 2009.19, 192-206.
- Starrin, B & Svensson, P-G 1994 *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, Studentlitteratur, Lund.
- Söderbaum, P 2008, *Understanding Sustainability Economics*, Earthscan, London.
- Thurén, T 2007, *Vetenskapsteori för nybörjare*, Liber AB: Malmö
- Åkerberg, S 2003 "Världens mångfald – biodiversitet och naturvårdsbiologi" i A Öckerman & E Friman (red.) *Hela Världen – Samhälleliga och kulturella perspektiv på miljökrisen*, Studentlitteratur, Lund
- Öckerman, A, & Friman, E 2003, "Inledning" i A Öckerman & E Friman (red.) *Hela Världen – Samhälleliga och kulturella perspektiv på miljökrisen*, Studentlitteratur, Lund

Internet

- Dagens Nyheter, <http://www.dn.se/ekonomi/sjunde-ap-fonden-miljardsatsar-pa-miljoteknik-1.590684>, datum 2009-04-19
- Dokumera,
http://www.dokumera.se/avsiktsforklaring_foretagsoverlatelse_rorelse_2068_dd.html, datum 2009-05-16
- EIB, *What is the EIB group*, <http://www.eib.org/about/publications/what-is-the-eib-group.htm>, datum 2009-04-25
- EIB1, <http://www.eib.org/projects/topics/environment/index.htm>, datum 2009-04-25

EIB 2, <http://www.eib.org/projects/topics/innovation/index.htm>, datum 2009-04-25

Energimyndigheten, 2008, *Energiläget*,
<http://www.nyteknik.se/nyheter/innovation/riskkapital/article456156.ece>, datum 2009-05-13

Energy information administration
<http://www.eia.doe.gov/oiaf/aeo/index.html?featureclicked=1&>, datum 2009-04-02

EU-Upplysningen, www.eu-upplysningen.se/upload/dokument/Trycksaker/Temablad_romfordraget_PDF.pdf, datum 2009-05-12

Kungliga Tekniska högskolan, <http://www.kth.se/hallbar/>, datum 2009-05-07

Länsstyrelsen Västerbotten, <http://www.ac.lst.se/internationellt/barentsregionen>, datum 2009-05-17

Naturvårdesverket, <http://www.naturvardsverket.se/sv/Sveriges-miljomal--for-ett-hallbart-samhalle/Vad-ar-ett-hallbart-samhalle/Hallbar-utveckling/>, datum 2009-05-11

Naturvårdsverket 1, <http://www.naturvardsverket.se/sv/Sveriges-miljomal--for-ett-hallbart-samhalle/Vad-ar-ett-hallbart-samhalle/Hallbara-stader/Vara-ansvarsomraden-inom-hallbara-stader/Energieffektivisering-och-fornybar-energi/>, datum 2009-05-11

Naturvårdsverket 2, <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Detta-ar-naturvard/Natura-2000-natverk-for-vardefull-natur/Detta-ar-Natura-2000/>, datum 2009-05-16

Norden, *de nordiska ländernas officiella samarbete*,
<http://www.norden.org/webb/nordnamn/ViewOrganisations.asp?oid=236>), datum 2009-04-24

NIB, http://www.nib.int/about_nib/mission_strategy, datum 2009-04-24

NIB 1, http://www.nib.int/about_nib/mission_strategy, datum 2009-05-11

NIB 2, http://www.nib.int/about_nib/corporate_responsibility, datum 2009-05-11

NIB Miljöpolicy, *Environmental Policy and Guidelines*,
http://www.nib.int/about_nib/legal_framework_policy_documents, datum 2009-05-17

Ny teknik, http://www.nyteknik.se/nyheter/energi_miljo/energi/article383448.ece, datum
2009-04-02

Ny teknik 1, http://www.nyteknik.se/nyheter/energi_miljo/energi/article383448.ece, datum
2009-05-13

Ny teknik 2, <http://www.nyteknik.se/nyheter/innovation/riskkapital/article456156.ece>, datum
2009-05-13

Regeringen, <http://www.regeringen.se/sb/d/7462/a/113117>, datum 2009-04-12

Regeringskansliet, <http://www.regeringen.se/sb/d/2565/a/13865>, datum 09-04-24

Renewed EU Sustainable Development Strategy,
http://ec.europa.eu/sustainable/welcome/index_en.htm, datum 2009-05-18

Rindi Energi AB, http://www.rindi.se/puffinfo_rindisverige.php, datum 2009-04-11

Rindi Energi AB 1, <http://www.rindi.se/nyheter.php?nid=42&last=2009%2004%2016>, datum
2009-04-11

Rindi Energi Årsredovisning, http://www.rindi.se/omrindi_ekonomiskinfo.php, datum 2009-
05-16

Projektbeskrivning Rindi Energi, Dokumentet är konfidentiellt, för vidare information
kontakta Eddie Johanson teknisk chef på Rindi Energi AB, tel 0498-291550

SEK, <http://www.sek.se/sv/Om-SEK/Var-historia/>, datum 2009-04-24

SEK 1, <http://www.sek.se/sv/Om-SEK/Vart-uppdrag/>, datum 2009-04-24

SEK 2, <http://www.sek.se/sv/Om-SEK/Samhallsansvar/>, datum 2009-04-24

SEK 3, <http://www.sek.se/sv/Om-SEK/Vart-natverk/Ostersjosamarbetet/>, datum 2009-04-24

Statens offentliga utredningar, *Betalningstider i näringslivet*

http://books.google.se/books?id=LwYc2qbhC0cC&pg=PA29&lpg=PA29&dq=tillg%C3%A5ng+till+krediter&source=bl&ots=FBTIWUOjHs&sig=_DaatcIy8V0Pum6vW60M-6i4O88&hl=sv&ei=8jr4Sc_2BpORsAbHvP2IAg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=7#PPP1,M1, datum 2009-04-29

Stockholm Sustainable Region,

www.ab.lst.se/upload/dokument/tillvaxt_i_regionen/RTP/B2_SSR.pdf, datum 2009-05-13

Stockholms Universitet, <http://www.su.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=426&a=51582>, datum 2009-05-11

Svenska dagbladet, http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/artikel_2676775.svd, datum 2009-04-03

Sveriges Radio, <http://www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=328126>, datum 2009-05-20

Uppsala nya tidning, http://www2.unt.se/avd/1,,MC=3-AV_ID=671019,00.html, datum 2009-04-02

Intervjuer

Gällstad Erik, 2009, EIB, ansvarig för ett nordiskt team och biträdande chef för Östersjöregionen, telefonintervju, 29 april.

Käbin Michael, 2009, SEK, regionsansvarig för Östersjöregionen samt bevakning av EU: s nya medlemsländer, kandidatländer samt Ryssland och Ukraina, personlig intervju 4 maj.

Hamro-Drotz Dennis, 2009, NIB, miljöanalytiker, e-postsvar 11 maj.

Bilaga 1

Intervjufrågor

Vilken är din roll på xxx?

Vilka är de viktigaste faktorerna att beakta vid projektfinansiering?

Kan du rangordna faktorerna?

Varför är dessa faktorer viktigast?

Utvärderar ni ett projekts miljöaspekter?

Hur utvärderar ni ett projekts miljöaspekter?

Kan det, och i så fall hur, vara en fördel att verka inom förnyelsebar energi vid finansiering?

Anser ni att xxx har något ansvar för hur projekten som finansieras påverkar miljön eller ska det ansvaret ligga på projektägaren?

Vilka är med i bedömningsprocessen av ett projekt av den här typen?

Ser faktorerna och bedömningsprocessen annorlunda ut beroende på vilket land projektet avser?

Påverkar projektets storlek ert intresse att gå in som finansiärer?

Spelar företagets marknadsposition och storlek någon roll vid bedömningen?

Hur utbildas personalen som bedömer ett eventuellt projekt i miljö- och hållbarhetsfrågor?

Hur ser ert miljöarbete ut på banken? Både direkt och indirekt?

Har banken någon policy för den indirekta miljöpåverkan?

Anser du att bankens miljöarbete har förändrats under de senaste fem åren?

Tack för din medverkan!